

ŠVIESA

SPALIS-LAPKRITIS-GRUODIS, 1946

No. 4

"Keturi Didieji." Iš kairės į dešinę: Francūzijos atstovas Couve de Murville, Anglijos—Ernest Bevin, Tarybų Sąjungos—V. Molotovas, ir Jungt. Valstijų—James Byrnes.

“ŠVIESA”

(The Light)

Political, Scientific and Literary Quarterly Magazine, issued by American Lithuanian Workers
Literary Society, 46 Ten Eyck St., Brooklyn 6, N. Y.

Editorial Board: R. Mizara, A. Bimba, V. Tauras.

Managing Editor—Anthony Bimba.

Subscription Rates: \$1 a year; single copy 25c.

Entered as second class matter September 21, 1934, at the Post Office at Brooklyn, New York,
under the Act of March 3, 1879.

VISŲ 1946 METŲ TURINYS

No. 1.

Theodore Dreiser. Rojus Mizara	3	Širdis ir Kraujo Apytaka. Dr. A. Petrika	83
Komunistų Partijos Atsistatymas. V. T.	10	Išbėgs. Eilėraštis. Stasys Jasilionis	87
Mūs Laisvės Siekis. Eilėraštis. Stasys Jasilionis	14	Sonetas. Eilėraštis. A. S. Puškinas	87
50-Metinė X-Spindulių Sukaktis. Dr. A. Petrika	15	Taurių Didvyrių Kilnybė. Jonas Kaškaitis	88
Laimė. Eilėraštis. A. Dagilis	19	To Be Or Not To Be. Shakespeare. Vertė Churginas	90
Dail. Žmuidzinavičius-Zemaitis, Z. Balevičius	20	Karo Laukuose. Dr. A. Petrika	91
Priešpavasariniai Vėjai. Eilėraštis. Sal. Nėris	20	Baltija. L. Vainikonis	92
Neapleiskime Savo Tėviškės. J. J. Kaškaitis	21	Jack London: Jo Gyven. ir Kūryba. R. Mizara	93
Gideono Vyrai. Kun. Eliot White	24	Duktė. Iš "Jaunimo Gretos"	98
Kas Trukdo Mūsų Saliai Žengti? ir Gerbuvį. J. Siurbas	25	Mergaitė ir Sapnas. Eilėraštis. V. Sirijos Gira	99
Antrasis Žalgiris. D. M. Solomskas	28	Deputatai. Jonas Marcinkevičius	100
		Mano Naktys. Eilėraštis. L. Vainikonis	103
		Gimė Džiaugsmas. Eilėraštis. Stasys Jasilionis	104
		Daina Apie Drąsą. Eilėraštis. A. Churginas	104
		Betemstant. Eilėraštis. A. Dagilis	104
		Trobelė. Eilėraštis. L. Vainikonis	105
		Eldorado. Eil. E. A. Poe. Vertė A. Churginas	105
		Mūsų Žemė. Eilėraštis. Liudas Gira	105
		Tiesos ir Istorijos Iškraipymas. A. B.	106
		Pavasaris. Eilėraštis. V. Valsiūnienė	107

No. 2.

Fašizmo Likučiai Lietuvoje. A. Bimba	39	Žemutiniam Ekvatoriaus Sone. Rojus Mizara	111
Lietuviškai Knagai 400 Metų. Rojus Mizara	44	Tarybų Azijos Ateitis. Dr. A. Petrika	113
Indija ir Jos Ateitis. D. M. Solomskas	45	Tarybinių Tautų Seimai. V. Mykolaitis-Putinas	116
Tadas Kosciuszka ir Jo Veikla. Dr. A. Petrika	48	Arabai, Žydai ir Palestina. D. M. Solomskas	117
Naujakūriai. Eilėraštis. V. Valsiūnienė	52	Pirmosios Knogos. J. Jurginis	119
Stanislovas Rapaliois. J. Rimantas	53	Seši Posmai. Eilėraštis. Teofilis Tilvytis	121
Coseris. H. W. Longfellow. Vertė A. Churginas	55	Neblankysiu Jau Miestų. Eilėraštis. Ludas Gira	122
Nemiga. Eil. Wordsworth. Vertė A. Churginas	55	Žvaigždėtos Naktys. Eilėraštis. Stasys Jasilionis	122
Meno Kūrybos Perspektivos Lietuvoje. A. Gričius	56	Pirmieji Amerikos Liet. ir Jų Spauda. R. Mizara	123
I. A. Krilovas: Pasakėčių Klasikas. Dr. J. Baldžius	60	Dramaturgas E. O'Neill. Dr. A. Petrika	134
Didikas. Eil. I. A. Krilovas. Vertė V. Sirijos Gira	62	Gorkis ir Lietuvių Literatūra. Prof. K. Korsakas	136
"Obelis Kur Augalota." Rojus Mizara	63	Tarybų Lietuvai. Eilėraštis. Vacys Reimeris	138
Kalnakasai. Eilėraštis. Jonas Kaškaitis	66	Vilniaus Dailės Muziejus. Dail. V. Mackevičius	139
Sapnas. Eilėraštis. Iš Blake. Vertė A. Churginas	67	Nuo Berno iki Generolo. Jonas Marcinkevičius	140
Mano Naktys. Eilėraštis. Stasys Jasilionis	67	Retos Knogos. J. Jurginis	142
Sėjikas. Eilėraštis. A. Dagilis	68	Per Kovą, Ašaras ir Kraują. Salletis	143
Vilkas ir Skalikai. Krilovas. Vertė A. Churginas	68		
Tas Didis Mokslo Šviesulys. Jonas Kaškaitis	69		

No. 3.

Liudas Gira. R. Mizara	75
Filosofiški Bruožai Apie Lietuvą. A. Bimba	78
Daina Apie Sakalą. Eilėraštis. V. Valsiūnienė	82
Mes Ne Akmenys. Eilėraštis. L. Vainikonis	82

SVIESA

The Light

Prenumeratos kaina: metams \$1.00

Pavienis numeris 25c

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros

Trimėnesinis žurnalas

Laidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 46 Ten Eyck Street, Brooklyn 6, N. Y.

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba, V. Tauras. Atsakomąsias redaktorius: A. Bimba.

No. 4 Spalis-Lapkritis-Gruodis (October-November-December), 1946 Metai XIII

Žemutiniam Ekvatoriaus Šone

ROJUS MIZARA.

I.

Š. m. rugpiūčio mėn. 24 d. Montevidėjuje, Urugvajaus sostinėje, įvyko kas tokio naujo, ligi tos dienos pietinėje padangėje nematyto ir negirdėto: *susirinko pirmasis Pietų Amerikos Lietuvių Kongresas*. Suvažiavo rinktiniai atstovai iš Argentinos, Brazilijos ir Urugvajaus ir ėmė bendrai tartis tais klausimais, kurie juos riša, kurie juos jungia.

Negyvenusiam Pietų Amerikos padangėje, nežinančiam tenaitinių gyvenimo sąlygų, sunku beįsivaizduoti sunkumai ir skerspains, tekusios nugalėti kongreso šaukėjams, iki tikslo buvo pasiektas.

Nepamirškime, kad paminėtose trijose šalyse politinė ir ekonominė žmonių buitis griežtai skiriasi nuo mūsų. Pietų Amerikos lietuviui kur nors nuvažiuoti nėra tas pats, kaip, sakysime, mums nuvykti į Kanadą arba kandaiečiams pas mus.

Iš viso Kongresan atstovų suvažiavo 82: 34 iš Argentinos, 8 iš Brazilijos ir 40 iš Urugvajaus.

Kongresas pradėtas masine sesija, kurion suvyko daug ne delegatų, svečių, Montevidėjuje lietuvių. Atidarymo akte dalyvavo Urugvajaus respublikos vice-prezidentas, Dr. Alberto Guani, šiltai sveikindamas kongreso dalyvius. Kongrese taipgi dalyvavo ir ji sveikino eilė Urugvajaus visuomenininkų ir intelektualų.

Prisiųsta sveikinimų telegramomis ir paštu iš Tarybų Lietuvos, Argentinos, Brazilijos ir Jungt. Valstijų.

Kongresas buvo šauktas trimis dienoms, bet tęsėsi keturias, nes pirmą kartą suvažiavę iš trijų valstybių atstovai turėjo daug reikalų išdiskusuoti ir spręsti.

Ką gi Kongresas atliko? Štai, trumpai, svarbiausieji nutarimai:

1. Kreiptis į Paryžiaus taikos konferencijoj dalyvaujančias valstybes, kad jos (kurios to dar nepadarė) pripažintų Lietuvos Tarybų Socialistinę Respubliką.

2. Kovoti už taikos pasaulį palaikymą.

3. Praveisti platų paramos vąj Lietuvai, priruošiant siuntinį keturių mėnesių bėgyj, skaitant nuo Kongreso užbaigos, vertėje 25,000 urugvajiškių pezų.

4. Praveisti platų parašų rinkimo vąj tarp Pietų Amerikoje gyvenančių lietuvių, reikalaujant nutraukimo ryšių su diplomatiniais atstovais jau šešeri metai nesančios smetoninės santvarkos.

5. Išvystyti platų judėjimą už vienybę visų laisvę mylinčių lietuvių; tuo tikslu atsisaukti į visus demokratinius sluoksnius, neatsižvelgiant į ideologinius, filosofinius ar rasinius skirtumus, kaipo būtiną sąlygą palaikymui demokratinų principų tose šalyse, kuriose gyvena lietuviai, ir stiprinimui broliškių ryšių tarpe Amerikos ir Lietuvos kraštų.

6. Kreiptis į Brazilijos vyriausybę ir parlamentą, nurodant reikalingumą panaikinti įstatymus, varžančius demokratinų ateivių kultūrinę veiklą toje šalyje.

7. Pasmerkti lietuviškų pronacių varomą provokacijų ir šmeižtų veiklą prieš Tarybų Lietuvą.

8. Prašyti Amerikos kraštų vyriausybių, kad jos neįsileistų pasižymėjusių fašistinių gaivalų, kurių didelė dalis yra karo prasikaltėliai, išbėgę iš Lietuvos kartu su vokiečių kariuomene, nes jų veikimas būtų žalingas šio kontinento šalims.

9. Pirmasis Pietų Amerikos Lietuvių Kongresas nutaria, kad lietuviai, gyvenantieji Pietų Amerikoje, rūpindamiesi palaikyti savo kalbą, kultūrą, meną ir tradicijas, turi tampa užmegsti ryšius su savąja gimtine, pasikeičiant raštais, spauda, ir tuo pat laiku rūpintis skleidimu kultūros ir papročių tų šalių, kuriose randasi lietuvių kolonijos.

Kongresas taipgi pasisako už glaudesnių ryšių sudarymą su šiaurės Amerikos demokratiniiais lietuviais ir jų leidžiama spauda, tikslu bendrinti kultūrinį darbą, ir dalyvauti būsimuose kongresuose, kuriuos mūsų broliai šiau-

rėje ras reikalo šaukti, kad vienyti pastangas kovoje prieš fašizmą.

10. Stiprinti "Darbą" ir "Vienybę"—pirmasis išleidinėja Urugvajuje, o antrasis—Argentinoje.

11. Ryšium su 400 metų sukaktimi nuo pasirodymo pirmosios lietuvių knygos, Kongresas siūlo suruošti lietuviškosios spaudos parodą Buenos Aires mieste 1947 m. sausio mėn., prie kurios prisidėtų ir Urugvajaus lietuviai.*

Šitie tai yra patys svarbiausieji nutarimai ir jie parodo mūsų draugų Pietų Amerikoje aukštą politinį lygį, gražų bendrų uždavinių supratimą ir sumanumą.

Vieta neleidžia plačiau apie šį Pietų Amerikos lietuvių žygį rašyti. Tenka jiems tačiau palinkėti, kad visi Kongreso nutarimai būtų pasekmingai gyveniman praversti. Kiek tai liečia mus, šiaurės Amerikos lietuvius, dėsimė pastangų jiems patalkauti.

*Nutarimai paimti iš urugvajiško "Darbo" 1946 m. rugsėjo 10 d.

Kongreso prezidiumas išrinktas pirmojoje sesijoje: Iš kairės: Alfonsas Kučinskas ir Jeronimas Bubėnas (Braz.), Bronius Usonis (Argen.), Stasys Rasikas ir Antanas Vaivuskas (Urugv.), Danielius Jakubonis (Arg.) ir Jurgis Janulionis (Urugv.).

TARYBŲ AZIJOS ATEITIS

DR. A. PETRIKA

Neseniai išėjo iš spaudos labai įdomi knyga, parašyta buvusio J. Am. Valstijų vice-prezidento, dabartinio Komercijos Sekretoriaus, *Henry A. Wallace*. Knyga pavadinta patraukliu vardu—*Tarybų Azijos Misiija* (Soviet Asia Mission).

Henry Wallace yra vienas įžymiųjų šio krašto visuomenininkų, kuris kruopščiai studijuoja svetimų šalių žmones ir jų gyvenimą; kuris nori jei jau ir ne suartinti, tai bent supažindinti su jais amerikonus. To nuosirdaus noro vedamas, p. Wallace 1944 m. pavasarį dideliu Amerikos transporto lėktuvu išskrido į Tarybų Aziją ir ten išbuvo nuo gegužės 20-tos iki liepos mėn. 10-tos dienos. Su juo keliavo dar keli kiti amerikona, visi rytinių kraštų specialistai. Gerb. H. Wallace yra ne tik rimtas Azijos sričių nagrinėtojas, bet ir nuosirdus tarybinių respublikų draugas. Dėl to ir šioje savo knygoje jisai iškelia daug tarybinės Azijos teigiamybių ir jas nušviečia gana palankiai tų kraštų atžvilgiu. Kaip agrikultūros specialistas, p. Wallace ypačiai domėjosi tenyksičia ekonomika: pramonės pažanga, ūkio įrengimais ir kitais su gyvenimo aktualijomis susijusiais dalykais.

Tarybų Sibiras turi aštuntą dalį pasaulio sausžemio. Tasai didžiulis plotas Rusijos carų laikais vos galėjo išmaitinti 7,000,000 žmonių, daugiausiai suvargusių kalinių bei politinių tremtinių. Dabar, po 25-kių tarybinės santvarkos metų, Sibiras turi 40,000,000 gyventojų, didelę ir vis dar augančią pramonę bei bujojančią žemės ūkį. Jo mineralai ir kiti žemės turtais lemia jam gražią ateitį. Menama, jog per sekamus 50 metų Sibiro gyventojų skaičius padidėsias dar kitais 30,000,000.

Iš Washingtono į Irkutską yra apie 7,000 mylių. Pakeliui į tą miestą p. Wallace atlankė dar ir kitus miestus: Jakutską, Komsomolską, Magadaną, Seimčaną, etc., o į vakarus už Irkutsko—Krasnojarską, Novosibirską, Semipalatinską, Karagandą, Taškentą, Alma-Atą ir kitus Sibiro bei centrinės Azijos didmiesčius. Ta pačia proga p. Wallace atlankė Mongoliją ir Chiniją.

Tūli Sibiro miestai yra dar visai jauni, kai

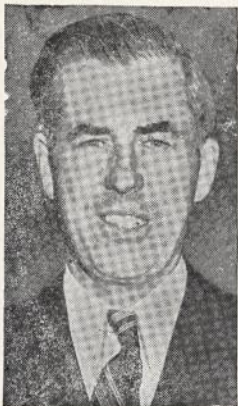
kurie tiktai praeito karo padariniai, kaip pav. prie *Alsib* (Alaskos-Sibiro) oro linijos gulinti—Vekal, Seimčan, Oimekan, etc. Amerikiečiams veik nežinomi net ir tokie svarbūs punktai, kaip Ochotsko jūros uostamiestis Magadan, įkurtas tik prieš 12 metų, o jau turis 40,000 gyventojų; už 350 mylių į šiaurę esantis kitas miestas Bereliach, plentu sujungtas su Magadano uostu. Ši šiaurietinio Sibiro sritis, Kolyma oblastis, turi suvirš 300,000 gyventojų. Čia yra apie 1,000 įvairių kasyklų, kuriose kasama auksa, anglis, šviną ir kitką. Visą tą iškastą medžiagą suveža į Magadaną 2,000 sunkvežimių (trokų), nes nutiesti geležinkelį ant amžinai įšalusios žemės labai sunku (žemė ten įšalusi per 600 pėdų).

Amerikonui Sibiras teikia net tūlų keistenybių. Pav. Jakutskas, miestas 50,000 gyventojų, įkurtas labai seniai, 1620 m. Gi tik už 830 mylių į pietryčius esąs kitas miestas, Komsomolskas, įkurtas komunistinio jaunimo 1932 m., jau turi 127,000 gyventojų. Komsomolskas yra svarbiausias rytinio Sibiro stambiosios pramonės centras. Čia yra aukštai išstobulinta laivų statybos bazė, kur statoma didieji kreiseriai, submarinai ir kiti karo laivai, dirbama garsieji oro bombonešiai "Šturmovikai," gryninama Sachalino aliejus, iš kurio daroma lėktuvams petrolis, etc. Į Komsomolską karo metu buvo atvežta tūkstančiai vokiškų tankų, kanolių ir kitų karinių pabūklų, kurių ištirpintas metalas buvo suvartotas statymui laivų, lėktuvų, patrankų ir tt. Miesto gyventojai turi pakankamai mokyklų, teatrų, ligoninę ir kitus moderniojo gyvenimo pastatus. Viena tik Komsomolsko mieste yra lavintų inžinierių daugiau, negu visoje Chinijoje!

Kai 1931 m. Japonija pasigrobė Mandžiūriją, Tarybų Sąjunga rimtai susirūpino Tolimųjų Rytų apsauga. Teko sustiprinti 2,000 mylių rytų frontą ir išplėsti stambiosios pramonės tinklą, kad padaryti Sibirą ekonominiškai savitoviu. To reikalo šviesoj ir iškilo nauji miestai bei išaugo senieji. Tarybų Azijos frontas tęsiasi nuo Kaspijos jūros iki Pacifiko.

Nedaugeliui žinoma, jog Tar. Azijos, ypačiai Sibiro, militariniai bei diplomatiniai veik-

smiai 1938-9 metais turėjo lemiamos reikšmės visam antrajam pasauliniam karui. Jeigu japonams būtų pavykę sumušti tarybų kariuomenę tais metais ir pasiglemžti Mongoliją su rytų Sibiru, kaip to jie norėjo,—Japonijos rолė 1941 m. kare būtų buvusi visai kitokia—ji būtų buvusi *daug stipresnė*. Be įgytų naujų militarinių bei ekonominių bazių Sibire ir Mongolijoje, ji dar būtų atkirtusi Amerikai susisiekimą su Tar. Sąjunga Pacifiko srityje ir tuomi žymiai pasunkinus mums kovą su Japonija. Bet 1938-9 m. gen. Žukovas sumušė japonų jėgas rytuose ir tas žygis palengvino jam pačiam kelią į Berlyną 1945 m. Gi didelės Tar. S-gos karinės jėgos Sibire, kad ir pa-

HENRY WALLACE

syvės, vertė Japoniją laikyti 600,000 geriausių jos karių Mandžiūrijoj. Tas žymiai palengvino mums kovą su japonais Pacifiko salose. O kai Tar. S-ga, pildydama Jaltos padarytą sutartį su Amerika ir Anglija, 1945 m. rugp. 9 d. paskelbė japonams karą, tai dviejų savaičių bėgiu ji sumušė galingąją Kwantungo armiją ir paėmė daugiau negu pusę milijono karių į nelaisvę.

Mūsų vice-prezidentą domino ir tas faktas, kad Tar. Sibire, kaip ir visoje T. S-goj, viskas daroma sulys nusakymo plano. Pav. Sibire kur nors netoli geležies ar anglies kasyklų įkuriamas miestas, kuris ūmu laiku išaugs į didelį pramonės centrą. Gyventojams reikalingas

maistas. Todėl kur nors netoli miesto steigiamas ūkis, ar ūkiai, maisto auginimui. Miestas susiejamas su kaimu. Amerikonai aplankė vieną tokį kolektyvų ūkį, kuriame gyvena 142 šeimos. Iš kolektyvo bendruomenės 400 vyrų buvo karo tarnyboj, o 70 moterų dirba karo pramonėj. Likusieji kolektyvo nariai, daugiausiai moterys, dirbo 5,000-ių akrų ūkį. 70% ūkio darby visoje T. S-je buvo nudirbta moterų. Kai kuriose srityse dauguma gydytojų buvo moterys.

Centrinėje Azijoje, kurią p. Wallace aplankė, jis rado irgi nepaprastą ūkio bei pramonės pažangą. Pav. uzbekų respublikos sostinėje Taškente, kurio klimatas atitinka Los Angeles (Kalifornijos) klimatą, auginama geriausias rūšies spalvota medvilnė (bovelna), kurios nėra jokiam kitam pasaulio krašte. Be to, čia nepaprastai gerai auga dobilai, kuriuos piaušama 4-7 kartus per metus, ir gumos sultis duodančios pienės, vadinamos "kok-sageez" ir "ta-sageez." Čia gerai auga ir bulvės, kurias sodinama bei kasama du kartus per metus, pomidorai (tomeitės), dynai, arbūzai ir kitokios daržovės. Taškente auginama ir daug vynuogių, agurštų ir kitokių vaisių. Uzbekai užaugina 66% T. S-gos medvilnės, kurios 5,000-000-ųjų akrų laukai yra priemoniškai drėkinami. Nemaža medvilnės apdirbama vietos milžiniškose verpyklose, įsteigtose pastarųjų 15-kos metų eigoj. Beto, Taškento srityje 1,700,000 akrų žemės užsėta javais. Į uzbekų ir kazachų respublikas karo metu suplaukė suvirš 2,000-000 ukrainiečių, baltarusių ir kitų karo išvintų žmonių (nemaža ten buvo patekę ir lietuviai). Daug jų pastoviai ten įsikūrė. Taškentas 1944 m. turėjo 1,100,000 gyventojų, o 1939 m. jų ten buvo tik 585,000. Tokio ūmaus gyventojų prieauglio neturėjo nė vienas pasaulio miestas!

Už 455 mylių į rytus nuo Taškento gulį kazachų respublikos sostinė, T. S-gos Hollywoodas,—Alma-Ata su 384,000 gyventojų (1929 m. ten jų buvo tik 40,000). Alma-Ata, kaip kad Taškentas, irgi auginama daugybė visokių vaisių, ypačiai obuolių. Ten yra stambi vaisių konservavimo pramonė. Kazachų respublika duoda 40% visoje T. S-oj iškasamo vario, 80% švino ir turi rezervą strateginės vertės mineralų: tungsteno, molibdeno, gyvsidabrio, skardo, uranijaus, berilijaus ir kitų. Be to, kazachų respublikoj yra nemaži klodai

ir fosfatų, reikalingų mineralinių trąšų darymui. Dirbamoms žemės ten yra 18,000,000 akrų. Iš 16-kos T. S.-gos respublikų, šešios jų yra Azijoje: rusų, 21,800,000 gyv., uzbekų, 6,200,000 g., kazachų, 6,100,000 g., ir trys mažesnės respublikos—turkmenų, tadžikų ir kirgizų, turinčių bendrai apie 4,500,000 gyv. (šie skaičiai imti iš 1939 m. statistikos; dabar jie yra daug didesni.) Kazachų kraštą užkariavo 1867 m. caro kozakai. Miestas Alma-Ata tuomet buvo vadinamas Vierny (ištikimas). Kazokai ir kazachai yra visai kitos kilties žmonės ir nereikia juos sutapatinti. Kazachai yra mongolų giminės šaka, jų kalba yra primityvė turkų kalba. Dabar visi apšviestiesni kazachai moka ir rusų kalbą. Neraštingų dabar pas juos jau veik nėra, gi prie caro buvo 99% jų neraštingi. Kazachai praeitame kare kovojo kartu su rusais ir kitais T. S.-gos piliečiais. Daugelis jų buvo apdekoruoti už drąsą ir kitus pasižymėjimus kovos metu.

Nepaprastu miestų augimu pasižymėjo ne tik Tarybų centrinė Azija, bet ir Sibiras, turįs 4,524,000 kv. mylių plotą, atstovaujįs visai šiaurinei Azijai (rusai pradėjo apgyventi jį 1581 m.). Pavyzdžiui galima paimti keletą įžymesnių Sibiro miestų: Komsomolskas nuo karo pradžios paaugo 79%, Chabarovskas 25%, Čita 65%, Irkutskas 23%, Novosibirskas 49%, Krasnojarskas 69%, etc. Daug kaimo gyventojų suplaukė į miestus. Sibiro „užfrontės“ pramonė buvo svarbiausia T. S.-gos reikmenų gamykla karo metu, nes į čia evakuavosi visa Ukrainos, Baltarusijos ir pietų Rusijos pramonė. Vieno tik Novosibirsko (esančio už 1,300 mylių į rytus nuo Uralo kalnų) pramonė 1943 m. pagamino suvirš penkių bilijonų rublių vertės reikmenų.

Tarybų mokslo žmonės visur nuoširdžiai ir atvirai kooperavo su amerikų komisija. Dirbtuvių bei ūkių personalas sveikino atsilankiusius svečius šaukdamį „valio mūsų sąjungininkams!“ Tačiau įspūdingiausias momentas buvo tada, sako knygos autorius, kai 1944 m. birž. 6 d. Krasnojarske, laike puotos, bankietis pirmininkas Sergejus Goglidze pasukelbė žinią, jog tą dieną amerikoni ir britai atidengė vakarų Europoje prieš vokiškuosius nacius *antrai frontai*! Entuziazmas buvęs neapsakomas. Rusai tuoj sugestavė antrojo fronto pasisiekimui tostą, kurį visi sustoję išgėrė „iki

duagno.“ Visi dalyviai įvertino momento svarbą ir deramai savo kalbose tai atžymėjo.

Jakutsko mieste p. Wallace užklauskė Jakutijos prez. Vinokurovą, ką jų kraštui atnešė 1917 metų socialinė revoliucija? Be jokių svyravimų Vinokurovas atsakė, jog, pirma, Jakutijos žmonėms buvo duota proga ūkininkauti, iš klajoklės tautos jie tapo sesliais žemdirbiais; antra, jiems buvo duota proga šviestis. Dabar visa jaunesnioji karta esanti raštinga, gi už dešimties metų neliksia nė vieno jų piliečio neraštingo. Jų centrinėje bibliotekoje esą apie 500,000 tomų knygų, kurios yra prieinamos kiekvienam mokančiam skaityti. Dabar iš 50,000 Jakutsko gyventojų esą apie 15,000 pačių jakutų, gi 1914 m. tarp 8,000 gyv. nebuvo nė vieno vietinio, visi buvo rusai tremtiniai. Ta pati istorija ir su burijatų-mongolų sostine Ulan-Ude, turinčia 150,000 gyventojų, kurių suvirš 20% esą vietiniai. 1913 m., prie caro, tasai pats miestas turėjo tiktai 25,000 gyv., kuriame burijatų-mongolų veik nebuvo. Tos azijiečių tautelės tuomet gyveno klajoklių gyvenimą, be jokio pastovaus centro, be jokio kultūrinio sąsajaus.

Gerb. H. Wallace yra toli matąs mūsų šalies visuomenininkas. Jisai stengiasi nutiesti kuodaugiausiai tiltų bei kelių į kitų kraštų sienas, suartinti kuodaugiausiai svetimų žmonių su mūsų žmonėmis bei jų įstajgom. Jisai mato, jog po tik ką pasibaigusio karo Amerika ir T. S.-ga tapo stipriausios pasaulio valstybės, jog pastovios taikos pasaulyje *negali būti* be šiųdvių valstybių kooperacijos. Geriausia taikai garantija, anot knygos autoriaus, yra pažinimas kiti kiti, susiartinimas ir nuoširdus bendradarbiavimas. Mes dirbome su T. S.-ga karui laimėti, sako jisai, todėl privalome dirbti kartu ir taikai išlaikyti. Karo metų T. S.-ga daug nukentėjo, didelė jos pramonės dalis buvo išgriauta ar išvietinta; gi mūsų kraštas išliko karo veiksmų nepaliestas, dėlto mūsų *priedermė* yra buvusiai sąjungininkei padėti.

Henry Wallace smerkia tuos amerikonus, kurie bando atskirti „rytus“ nuo „vakarų“, kurie pedantiškai kabinėjasi prie nereikšmingų smulkmenų, o nemato to didelio reikalo, kuris *vienija* Ameriką su T. S.-ga. Ideologiniai skirtumai, sako autorius, neturi kliudyti mūsų didžiajam bendram darbui. Tokiems naujo karo kurstytojams, džingoistams, jisai nurodo taktiką buvusio mūsų prez. D. Rooseveltto, ku-

ris stengėsi nematyti smulkmenų, o žiūrėjo vien paties objektingojo reikalo, paties didžiojo darbo—*karo laimėjimo ir taikos išlaikymo!* Grįžęs į Ameriką, reziumuodamas kelionės pritarimus, 1944 m. liepos 9 d. radijo bangomis p. Wallace šio krašto žmonėms sakė: “Mes norime pakelti Amerikos žmonių gyvenimo lygį. Mes norime pilnos produkcijos, darbų iš karo grįžtantiems mūsų vaikinams ir pastovių darbų tiems piliečiams, kurie šiuo metu dirba karo pramonėje. Prekyba su T. S-ga ir Chinija duos galimybės mūsų fabrikams dirbti pilnu tempu.”

Gerb. H. Wallace apgailestauja, kad ilgai mūsų krašto politikos vyrai nepajėgė persiorientuoti naujų T. S-gos sąlygų atžvilgiu, kad trumparegiai mūsų vyriausybės pareigūnai per 16 metų neturėjo su T. S-ga diplomatinį ryšį. Tai buvo periodas, kuriame buvo pasėta naujo karo sėkla. Tą nedovanotiną klaidą pataisė tik velionis prez. Rooseveltas, užmegsdamas 1933 m. su T. S-ga diplomatinį ryšius. Jeigu ne ta žiopa Hooverio ir jo vienminčių politika, tai gal nebūtų buvę nė Perlo Uosto puolimo, nes Japonija *nebūtų drįsusi* mus liesti. Prez. Rooseveltui mirus, T. S-gos spauda rašė, kad jisai buvęs “pirmas Amerikos prezidentas, kuris teisingai įvertino draugiškų santykių reikšmę tarp T. S-gos ir J.A.V. žmonių, abiejų kraštų ir viso pasaulio naudai.”

Kad tai būtų daug tokių žmonių Amerikoje, kaip gerb. Wallace! Tuomet mūsų santykiai su kitais kraštais būtų visai kitokie, mums nereikėtų griebtis “atominės diplomatijos” priemonių, nereikėtų nuolatinių grąšinimų ir tuomi patim kartu—nereikėtų patiems iš baimės drebėti, jog kas nors gali mus atominėmis bombomis sunaikinti! Reikia tik palinkėti, kad ši knyga aitdarytų akis kuodidžiausiam skaičiui mūsų krašto piliečių.

Tarybinių Tautų Šeimai

Žiemuios—poliarinės aušros gaisrai,
Pietuos—nuo saulės karščio žemė svyla.
Didžiojo erdvės širdim įsiklausai
Į mūsų žemės daugiakalbę bylą.

Kai vakarų dangus liepsnom patvino,
Kai ritosi nuo Volgos rudos gaujos,
Sodybas ir miestus gaisrais naikino
Ir upėm liejosi nekalta kraujas,
Tarybų tautos kraujo giminystė
Tvirtai susiejo amžiną draugystę.

Rudų gaujų fašistinio grobiko
Ir broliškų tautų narsa nelygi:
Plieniniai frontai pelenuos pakriko
Vadavimo didvyriškame žygy.
Suplevėsavo aukštyje laisva
Laimėjimo didinga vėliava.

Ta pergalė paskleidė naują šūkį
Mažiems ir dideliems lig žemės galo:
Klaikios vergovės priespauda pražuki
Vaiskoj šviesybėj laisvės idealo!
Te kraujo dėmės veikia bus nuplautos—
Į laimę ženkit visos laisvos tautos!

Nuo šiaurės tundrų lig Azerbaidžano,
Nuo tolimo saulėtekio rytų
Ligi nuvargintos tėvynės mano,
Klestėk šeima tarybinių tautų!
Tegul geriausi tavo sūnūs stoja,
Mums tiest kelių į šviesųjį rytojų.

✓ V. Mykolaitis-Putinas.

Arabai, Žydai ir Palestina

D. M. ŠOLOMSKAS

Tautų Lyga Palestiną pavedė Anglijos "globai" tuojuo po Pirmojo pasaulinio karo. Anglija tuojuo kraštą padalino į dvi dalis—Palestiną ir Transjordaną.

Transjordanas užima 34,740 ketvirtainės mylias, turi 500,000 gyventojų. Jo gyventojai veikia išimtinai arabų tautos žmonės ir mahometonų tikybos. 1921 metais anglai pripažino Transjordaną kunigaikštystę, o 1946 m. kovo 22 d. paskelbė tą šalį "nepriklausoma" ir rūpinasi jai išgavimu Jungtinių Tautų organizacijos lygių teisių su kitomis valstybėmis.

Transjordanas "nepriklausomybė" yra tik priedanga anglų viešpatavimui. Jie ten laiko savo stiprią armiją ir apie 40,000 Lenkų Le-

rija, rytuose—Transjordanu, pietuose — Hejazo kunigaikštystę ir piet-vakariuose su Egiptu.

Apie Palestiną istorijoj jau randame žinių prieš 2,000 metų pirm Kristaus. 1300 metų pirm Kristaus į Palestiną atsikraustė dvi priešingos tautos—filistiniečiai ir izraeliečiai (žydai). Laikui bėgant, Palestinoj įsikūrė dvi žydų karalystės — Izraelis ir Judija. Bet 63 metais pirm Kristaus Palestiną užkariavo Romos imperija.

Reiškia, kada bibliškas Kristus "gimė," tai Palestina jau buvo Romos imperijos pavergta. Todėl Kristaus skelbimas "žydų karaliumi" romiečių akyse buvo prasikaltimas — žygis sukilėlio.

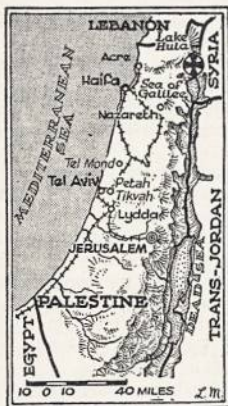
Tarpe 632 ir 750 metų išaugo galinga valstybė—Arabų Chalifatas,—kuri valdė šiaurinę Afriką nuo Gibraltaro, ir Aziją iki Indijos, Užkaukaziją ir Užkaspiją. Arabų Chalifatas įsigalėjo ir Palestinoj.

11-tame šimtametyje į Palestiną įsiveržė turkai-seldžiukai ir uždarė Europos pirkliams kelius į Indiją. Europos pirkliai, feodalai ir Vatikano popiežiai veik per 300 metų organizavo kryžiuočius ir vedė karus prieš arabus neva už "Šventosios Žemės ir "Kristaus grabo" atkariavimą, bet tikrumoj už biznio reikalus. 1099 metais kryžiuočiai užkariavo Palestiną, įsteigė kelias krikščioniškas valstybes, kurios išsilaikė veik šimtą metų. 1187 metais Egipto sultanas vėl nukariavo krikščionis ir Palestina toje "nelaisvėje" išbuvo iki 1517 metų, kada ją pavergė turkai-osmanai, kurie ten ir viešpatavo iki 1918 metų.

Palestina yra šiltas kraštas, guli prie jūros, turi geras prieplaukas Jaffa, Haifa ir kitas. Žemė gera, puikiai auga kviečiai, miežiai ir kiti javai.

Palestinos industrija nedidelė, bet ji gamina aliejų, sviestą, sūrius, vyną ne vien sau, bet ir išvežimui. Soduose auga apelsinai, vynuogės ir kiti vaisiai.

Palestinoj 61 nuoš. gyventojų sudaro arabai, o 29 nuoš. žydai ir nedidelis kiekis krikščionių. Arabų mokyklų yra virš 300, žydai ir krikščionys turi apie tiek pat.

giono karių. Senatorius C. Pepper tuo klausimu pareiškė:

"Tai naujas būdas, kurio pagalba didelė valstybė pavergia mažą valstybę. Tas anglų žygis absoliučiai priešingas Jungtinių Tautų organizacijos principams."

Kas dėl Palestinos, tai ji užima tik 10,429 ketvirtainių mylių plotą, mažiau, kaip pusę Lietuvos, ir turi 1,750,000 gyventojų. Palestina iš visų pusių yra apsupta arabiškų valstybių. Palestina yra prie rytinio galo Viduržemio Jūros. Iš šiaurės ji rubežiuojasi su Sy-

Arabijoj, Egipte, Sudane, Lebanone, Jame-ne, Syrijoj ir Irake arabų yra apie 50,000,000. Jie mahometonai. Gi mahometonų-musulmanų Azijoje ir Afrikoj gyvena apie 250,000,000.

Anglija gavus nuo Tautų Lygos Palestiną savo "globon" paskelbė, kad ji "bus žydų tautos namai." Jos tikslas buvo patraukti savo pusėn žydų buržuaziją.

Pradžioj anglams tas sekėsi ir su ukvata padėjo žydams kraustyti į Palestiną, ten įsigyvendinti, įsigyti žemių ir įmonių.

Palestinos gyventojai išstojo prieš naujus kolonizatorius ir prasidėjo kova. Anglai pradžioj palaikė tą kovą, manydami, kad tas sumažins Palestinos žmonių kovą už savo šalies išlaisvinimą iš po anglų "globos." Bet su laiku ta kova įgavo pavojingą charakterį britų kolonialei politikai.

Laikė Antro pasaulinio karo hitlerininkai ir fašistai milijonus žydų išžudė. Nacių paskleistas antisemitizmas dar tvirtas Europoj. Todėl žydai veržiasi važiuoti į Palestiną, bet jie nėra tas elementas, kuris būtų ištikimas anglų imperialistų politikai. Jų tarpe mažai yra turtinųjų. Iš jų anglai nesitiki savo talkininkų.

Palestinoj kova išsivystė į aukštą laipsnį. Iš vienos pusės jos gyventojai—žydai ir arabai—kovoja už šalies išlaisvinimą; o iš antros—kova prieš kolonizatorius virto į kovą tarpe arabų ir žydų. Jeigu britai palaiko žydų pusę, tai tas nepatinka arabams ir abeina musulmanams. Anglijai yra pavojinga erzinti musulmanus, nes jų yra vien Indijoj 100,000,000. Prie to, jie gyvena Irake, Lebanone, Irane, Afganistane, Egipte Sudane, Transjordane ir kitur. Tie kraštai yra arti "anglų kelio" į Indiją ir turtingi žibalu. Gi kada anglai atsistoja arabų pusėn, tai tada jie sukelia prieš save žydus.

Atrodo, kad Anglijai geriausia išeitis būtų palikti Palestinos žmonėms patiems tvarkytis ir gyventi, kaip jiems patinka, arba perduoti tą kraštą Jungtinių Tautų organizacijos globai. Bet anglai nujaučia, kad jeigu jie tą padarytų Palestinoj, tai jiems netrukus reikėtų kraustyti ir iš kitų kolonijų.

Anglija laiko Palestinoj 60,000 vyrų armiją ir kita tiek policijos, o kad apeiti Jungtinių Tautų organizaciją, tai 1945 metų rudėnį susitarė su Jungtinėmis Valstijomis ir sudarė Anglijos-Amerikos Komitetą Palestinos Reikalais. Prieš tai Tarybų Sąjunga protes-

tavo, nurodydama, kad Palestinos reikalas nėra tik tų dviejų šalių, bet visų Jungtinių Tautų.

Šiuo tarpu Palestinoj eina karas prieš anglus. Tą pripažino ir Anglijos - Amerikos Komitetas, kuris, tarp kitko, pareiškė: "Palestina yra karo logeris... Kareivių barakai, tankai, fortai ir spygliuotomis tvoromis aptvertos kareivinės... Apkasai ir tankai gatvėse, kareivių sargybos ir už mažiausia nuožūrą areštai, bombų sprogimai ir naktimis šaudymai..."

Anglijos karo laivai plaukioja Palestinos pašonė ir gaudo tuos laivus, kuriais žydai bando pasiekti Palestiną — pačių anglų pažadėtus jų "tautos namus." Ji atsako įsileisti į Palestiną 100,000 naujų žydų iš Europos ir ten laiko 15,000 žmonių sugrūdus į kalėjimus. Palestinos žmonių kovą už šalies laisvę Anglija bando perstatyti tik kova tarpe žydų ir arabų. Išnoma, vietomis anglai išprovokuoja arabų ir žydų susirėmimus, kad pateisinti savo viešpatavimą.

Tas Anglijos - Amerikos Komitetas savo pareiškime sako: "Nei žydai, nei arabai Palestinoj neužima aukštesnių vietų valdžioj. Visur yra anglai viršininkais su neribota galia."

Kaip galima išrišti Palestinos klausimą? Jis išrišamas taip, kaip Indijos, Irako arba kitos kurios kolonijos — anglai turėtų pasitraukti iš Palestinos ir palikti tos šalies gyventojams patiems savo reikalus tvarkyti.

Palestinos Komunistų Partija, kuri susideda iš arabų ir žydų, reikalauja, kad anglai kuogreičiausiai išsinešdintų iš tos šalies. Ji pasitiki, kad Palestinos gyventojai patys savo reikalus puikiai sutvarkytų.

Anglijos valdonų "argumentavimas," kad būk be jų "įtakos" žydai ir arabai išsižudytų, neišlaiko kritikos. Caro viešpatavimo laikais Užkaukazijoje virdavo tautiniai nesutikimai, gi prie tarybinės tvarkos, kur liaudis pati savo reikalus tvarko, visiškai išnykę tautiniai nesusipratimai. Jeigu anglai išsikraustytų iš Palestinos, tai tas pats ir ten atsiktų.

Laikinoje Jungtinių Tautų organizacijos globoj Palestinos žmonėms būtų padedama siekti pilnos laisvės ir valstybinės nepriklausomybės. Anglijos "globa" Palestinai nuo 1918 metų iki dabar nedavė tos šalies žmonėms nieko gero.

Pirmosios Knygos

(Iš pasakojimų apie Vilniaus Praeitį)

J. JURGINIS

Zygmanto Senio laikais plačiai pasklido mieste žinia, jog iš Pragos, Čekijos sostinės, atsikraustė Vilniui labai mokytas žmogus daktaras Skoryna. Krokuvos universitete jis buvo baigęs filosofijos, o Padvoje—medicinos mokslus. Apsigyveno jis miesto burmistro Jokūbo Babičiaus namuose ir pradėjo verstis ne žmonių gydymu ir ne kunigavimu, o kažkokiu visai nauju amatu. Su savim atsigabeno jis keletą sunkių dėžių, didelius popieriaus pokus, daug ir pats vienas pradėjo tą patį darbą, kuriuo dar Pragoje gyvendamas vertėsi. Jis ėmė knygas spausdinti. Tokio amato Vilniuje iki tol dar niekas nebuvo ėmėsis. Apie knygas, tiesa, kai kada būdavo kalbama, didysis kunigaikštis pats jas rinko savo bibliotekon, iš užsienio gabenosi, bet jos dažniausiai būdavo ranka rašytos. Kaip knygos spausdinamos, tada dar niekas Vilniuje nežinojo.

Iš Pragos Vilniun Skoryna vežėsi keliolika savo darbo biblijų, kurias tikėjosi gerai parduosius. Tačiau kelyje atsitiko nelaimė. Vokiečių valdžiai kažkas pranešė, kad jis lankydamsis Viutenberge matėsis su Liuteriu ir jis esą pavojingas eretikas. Daktarui Skorynai grėšė pavojus atsidurti ant laužo. Iš tos bėdos jis šiaip taip išsipainiojo, bet savo biblijų negatavo. Jos buvo sudegintos.

Apsigyvenęs Vilniuje Skoryna dirbo dienomis ir naktimis iki 1525 metų kovo mėnesio gale pirmoji knyga spausdinti jau buvo baigta. Ji vadinosi "Apaštalu" ir turėjo 352 puslapius. Kas norėjo ją pamatyti arba įsigyti, turėjo eiti pas autorių (kartu ir leidėją) į namus. Knygų krautuvėse tada dar niekas nepardavinėdavo. "Apaštalo" Skoryna turėjo atspausdinti jos net kelis šimtus egzempliorių ir tikėjosi juos neblogai parduosius. Tačiau pirkėjų Vilniuje nedaug teatsirado, nes skaityt mokėjo tik labiau išprusę bajorai ir kunigai. Toji knyga be to dar buvo parašyta bažnytine slavų kalba, ta pačia kalba, kuria buvo rašomi visi ankstesnieji lietuviški dokumentai. Leidėjas daugiau pirkėjų susirasti tikėjosi stačiatikių po jų tarpe, knyga jiems iš tikrųjų ir buvo skir-

ta. Joje buvo aprašytas apaštalų gyvenimas ir gale įdėtas kalendorius. Vienok ir popai nelabai apsidžiaugė susilaukę pirmosios spausdintos knygos savo kalba. Kurie mokėjo skaityti sakė, kad ranka rašytos knygos esančios daug gražesnės ir malonesnės. Šitokį priekaištą Skoryna numatė iš anksto ir todėl spausdinamas knygą puošė ją kaip įmanydamas: antraštinės raidės buvo raudonos, o teksto juodos, didžiosios raidės gėlytėmis, lapeliais ir visokiais kitokiais piešinėliais išdabintos. Kiek vieno skyriaus gale buvo po paveiksluką pridėta.

Skoryna žinojo, kad kol po visą Lietuvą ir plačiau Rusiją pasklis žinia, jog Vilniuje spausdinamos rusiškos knygos, praeis nemaža laiko. Menkas "Apaštalo" pasisekimas jo užsimojimo gydyti ne žmonių kūną, o jų sielą, kaip jis pats knygos prakalboje rašė, nesugriovė. Dar tais pačiais metais, dëliodamas raidę prie raidės, ėmė spausdinti kitą savo knygą, pavadintą "Malaja podorožnaja knizica." Šičia jis sudėjo psalmes, giesmes, maldas, kalendorių ir kitas tuomet populiarias temas. Kad knyga būtų visiems suprantamesnė, rašė ne bažnytine, o šnekamąja baltarusių kalba. Kiek jai pirkėjų buvo, sunku dabar sužinoti. Tas dvi knygas išspausdinęs Skoryna susirado sau amato mokinį Petrą Mstislavą. 1530 metais Vilniuje kilęs gaisras sunaikino du trečdaliu miesto. To gaisro metu sudegė Skorynos spaustuvė, likusios neparduotos knygos ir spaudai paruošti jo rankraščiai. Po šitos nelaimės Skoryna nebeatsigavo ir netrukus mirė.

Nebetekęs Vilniuje darbo Petras Mstislavas ėjo iš miesto į miestą ieškodamas darbo. Ėjo ne vienas, o su savo draugu Fiodorovu. Maskvos caras tuo metu, įsigėdęs pas save įsteigti spaustuvę, po visą Europą ieškojo spaustuvininkų, mokačių rusiškai ir tokių nesuradusių. Jis kreipėsi ir į Vilnį, bet vienintėlis spaustuvininkas su savo draugu iš miesto jau buvo iškeliavęs. Tik negreit, būtent 1552 metais, carui pasisekė Mstislavą su Fiodorovu surasti Naugarde ir atsigabenti juos į Maskvą. Vil-

niečiai išeiviai ėmė carui spaustuvę ruošti, kurioje 1564 m. buvo atspausdintos "Apostol" ir "Častoslov," pirmosios rusų knygos.

Tų knygų pasirodymas Mstislavui su Fiodorovu galėjo visai liūdnai baigtis. Maskvos knygų perrašinėtojai paleido kalbas, kad atėjūnai esą eretikai, raganiai ir aplamai pavojingi žmonės. Jie išsigando ir vieną rudens naktį ėmė ir pabėgo. Su savim pasiėmė po ryšulį jų spausdintų knygų. Vilniuje juos globoti apsiėmė hetmonas Katkevičius, sumanęs tarp savo dvarų Zabludovos miestelyje įsteigti rusų raidėmis spaustuvę. Spaustuvė buvo suorganizuota. Ten bespausdindamas stačiatikių katekizmą, Mstislavas susipažino su Vilniaus pirkliais broliais Mamoničiais, kuriems taip pat buvo kilusi mintis įsteigti Vilniuje spaustuvę kaip reikiant. Važiudami pro šalį Mamoničiai, kad ne vienas, tai kitas dažnai užsukdavo į Zabludovą. Hetmonas Katkevičius, pats būdamas stačiatikis, tam sumanymui pritarė. Jis sutiko Mstislavą, kaip labai gerą ir tuo tarpu vienintelį specialistą, perleisti ir turimas raides parduoti. Mamoničiai buvo turtingi žmonės ir galimos išlaidos ir mažas pelnas jų nevaržė. Mūriniuose namuose netoli rotušės, tokia sudėtinė spaustuvė ir buvo įsteigta. 1575 metais joje buvo atspausdinta pirmoji knyga. Spaustuvės įrengimas užtruko keletą metų, nes maža buvo raidžių, dideliame puslapiui jų neužtekdavo. Mstislavui pačiam teko jas iš metalo išdrožti, o šis darbas buvo nelengvas. Pirmąją knygą išleidus, kitos jau sparčiai ėjo. Šitoje Mamoničių spaustuvėje 1588 metais buvo atspausdintas "Lietuvos statutas," knyga labai stora ir labai reikalinga visiems Lietuvos bajorams, norėjusiems žinoti savo teises ir privilegijas. Statuto viršelis buvo papuoštas vytim, o didžiosios raidės piešinėliais pagražintos. Tai buvo spaustuvininkų-menininkų darbas. Mamoničių spaustuvė slaviškas knygas rusų raidėmis, o nuo 1591 metų ir lenkiškas gotų raidėmis, leido iki 1622 metų, kada spaustuvė perėjo į vienuolių unitų rankas.

Tuo metu, kada Mstislavas su Fiodorovu dar tebebuvo Maskvoje pas carą, Lietuvos protestantų vadas Mykolas Radvila Juodasis, užsimanęs gimtąjį kraštą sumoderninti, parsigabeno iš užsienio lotyniškų ir gotiškų raidžių, susirado spaustuvininką Lenčicką ir savo dvaruose Brastoje, o vėliau Nesvyžiuje pradėjo

lenkiškas knygas spausdinti. 1563 metais Bras-toje buvo atspausdinta didžiulė bibliją ir keletas mažesnių knygelių, kurios bematant paplito Vilniuje protestantų steigiamose mokyklose. Reformacijai plečiantis nuo senojo katalikų tikėjimo pradėjo šalintis ne tik didikai ir miestiečiai, bet ir mokslus ėję kunigai. Į katalikus, o ypač jų kunigus imta žiūrėti kaip į tamšius ir atsilikusius žmones.

Vilniaus vyskupas Protosevičius, nebegalėdamas savo vyskupijos suvaldyti, parsikvietė pas save 1569 metais jezuitus, žmones mokytus ir atkaklius, kuriems tikslas pateisindavo visas priemones. Jezuitams pasisekė Mykolo Juodojo sūnų grąžinti atgal prie senojo tikėjimo. Tėvui mirus jis tuojuo kalvinistų spaustuvę atgabeno į Vilnių ir ėmė spausdinti joje jezuitų vado, jų akademijos rektorius Petro Skargos lotynišką raštus. Paašikėjus, kad protestantų lenkiškos knygos meliui skaitomos, ne kaip jezuitų lotyniškos, ėmė versti evangelijas, katekizmus ir kitas religines knygas į lenkų kalbą ir spausdinti jas lenkiškai.

Po dešimties metų Radvila savo spaustuvę atidavė jezuitams, kurie tuojuo perkėlė ją į savo akademijos, dabartinio universiteto, namus ir ėmė vadinti akademijos spaustuve. Šitoje tad spaustuvėje buvo atspausdintos ir pirmosios lietuviškos knygos.

Protestantų pamokslininkai, didikų pakvietę ir dvarus ir miestelius, su vietos gyventojais kalbėdavosi lietuviškai, kas tuo metu būdavo labai didele naujiena. Katalikų kunigai būdavo kitataučiai, daugiausia lenkai, lietuviškai nė žodžio nemokėdavo ir todėl visas pamaldas atlikdavo kaimiečiams nesuprantama lotynų arba lenkų kalba. Sakytojai liuteronys atsiėmė savo savim knygų, iš kurių lietuviškai skai-skaitydavo evangelijas, katekizmo pamokymus ir giesmes. Lietuviškų knygų jie gaudavo iš Karaliaučiaus, kur nuo 1547 metų jas rašė ir spausdino Mažvydas su Bratkūnu. Prūsijoje ir Žemaitijoje tie lietuviškai šnekėję pamokslininkai turėjo tokį didelį pasisekimą, kad visoje Merklio Giedraičio gaunamoje Žemaičių vyskupijoje liko tik septyni katalikų kunigai. Vieni jų metė kunigystę, o kiti nuėjo pas protestantus. Maža ką čia galėjo ir pakviesti jezuitai, lietuvių kalbos nemokėję, padaryti. Vyskupas Giedraitis suprato, kad norint gelbėtis, reikia skubiai mokyti kunigus lietuvių kalbos. Jis ėmė raginti savo kanaaninką, lietuvi, My-

kolajų Daukšą versti katalikiškas knygas į lietuvių kalbą. Pirmą tokia knyga 1595 metais Vilniuje jezuitų akademijos spaustuvelyje ir buvo išleista. Ji vadinosi "Kathekizmas arba mokslas kiekvienam krikščioniui privalvus. Paraszitas per Jekuba Ledesma Theologa Societatis Jesu. Išgulditas iš Lietuvos Lenkizsko ing Lietuviszka per kuniga Mikaloju Daugaza žemaiczium."

Ko ketverių metų toje pačioje spaustuvelyje buvo atspausdintas kitas Daukšos veikalas, pavadintas "Postila." Tai didelio formato net 627 puslapių knyga, kurioje buvo sudėtos kas šventadienį bažnyčioje iš sakyklos skaitomos evangelijų ištraukos ir tų ištraukų paaiškinimai — pamokslai. Daukšos "Postilą" rankose turėdamas kunigas, pramokęs šiek tiek lietuviškai skatytį, jau galėdavo verstis. Mišias jis laikydavo lotyniškai, o pamokslus paskaitydavo iš knygos lietuviškai. Bažnyčion susirinkę parapijonys suprasedavo, kas būdavo skaitoma ir kunigą laikydavo savo žmogum.

Daukša buvo gimtosios kalbos mylėtojas. Lenkų kalbą parašytoje "Postilos" prakalboje jis barė bajorus, užmirštančius savo tėvų kalbą ir su dideliu dvasios pakilimu rašė: "Juk tautos laikosi ne žemės derlingumu, ne apdarų įvairumu, ne apylinkių smagumu, ne miestų ir pilių tvirtumu, bet vien vartojimu savo gimtosios kalbos, kuri kelia ir stiprina pilietiškumą, santaiką ir brolišką meilę." "Kalba yra bendras meilės ryšys, vienybės motina, pilietiškumo tėvas, viešpatysčių sargas. Panaikink kalbą, — panaikinsi saulę nuo dangaus, suardysi pasaulio tvarką, atimsi gyvenimą ir garbę."

Prasidėjus Vilniuje lietuviškų knygų spausdinimo įkarščiui, sukrito ir protestantai, nebesitenkinę knygomis atnešamomis iš prūsų. Žemės teismo raštininkas, o vėliau mokesčių rinkėjas Merkelis Petkevičius įsteigė savo spaustuvelyje, pasisamdė spaustuvininką ir 1598 metais, dar prieš Daukšos "Postilos" pasirodymą, išleido dviem kalbom katekizmą. Kai-riajam puslapyje buvo lenkų tekstas, o dešiniajam — lietuvių. Kiek vėliau Vilniuje jezuitas Širvydas išleido lietuvių kalbos gramatiką

ir žodyną. Lietuvių kalba per knygas pražydo, bet protestantizmą nugalėjęs, o bajorams sulenkėjęs, ji vėl ėmė nykti ir nyko beveik du šimtu metų, kol atsirado Poška, Daukantas, Valančius, Stanevičius ir kiti Vilniaus universiteto auklėtiniai, lietuvių veikėjai.

Vilnius tada buvo ne tik lietuvių, bet ir visos Rytų Europos kultūros centras. Po pirmąją rusišką, lenkišką ir lietuvišką knygą 1585 metais buvo atspausdinta ir pirmoji latvių kalbos knyga katekizmas, spaustuvininko Lenčickio darbas.

Šeši Posmai

Sveiki, broliai, dainininkai—
Mūsų pamaina!
Jūsų dainą pasitinka
Sostinė sena.

Sumirgėjo miesto veidas
Spektro spalvomis.
Nuskambėjo laisvės aidas
Vilniaus kalvomis.

Slama vėliavos šilkinės,
Virpa kaspainais.
Rieda posmai sutartinės
Kloniais ir kalnais.

Nemari liaudies kūryba—
Mūs tautos garbė
Nuskambėjo krašte tarybų
Giesmė nuostabi.

Ta giesmė—didžiausias skarbas,
Praeitį primins,—
Ji lydės didžiuosius darbus
Ir širdis ramins.

Iš senelio Vilniaus gatvių
Liejasi daina.
Būk pasveikinta, jaunatvė—
Mūsų pamaina!

Teofilis Tilvytis.

Neblankysiu Jau Miestų...

(Priešmirtinės eilės)

Neblankysiu jau miestų didžių tų
Nei Paryžiaus, Šanchajaus nei Frisko,
Kur gyvenimas tarsi pasiuto,
Kur gyvenimas atima viską.

Mano kojos prie lovos priaugo,
Rankos mano nevaldo nei šiaudo.
Mano žingsniai kadai tokie saugūs
Neb'draugai man, ir aš ne jų draugas.

Be manęs liaudis kursis gerovę,
Be manęs erdvėn žengs mano liaudis,
O aš taip dar mažai dėl jos koviaus,—
Eit šalin turiu širdį suspaudęs.

Nebe tokį gyvenimo galą
Vos prieš keletą metų mačiau da,
Mano siela šiandieną nualo
Ir minčių vien tik nuotrupas gaudau.

Argi toks būt turėjo poeto
Kelio galas—nykus ir graudingas?
Tamsumon žengiu, broliai, išlėto,
Aukso svajos, sapnai visai dingio.

Pikta man. Pikta dar ir dėl šito,
Kad nė vienos tik svajos ir godos,
Nesulaukusios žiedo nuvyto,—
Ir darbuos jau nebrasiu paguodos.

Eis senieji draugai, eis jaunieji,
Grįs į saulę sau platųjį kelią,
Pasivys ir pralenks sudarnėję,
Ir užaugs vienos žalios kapelės.

Taip ir turį čia būti šioje žemėje,
Kur nusilpęs sugrius, bet kels kitas.
Kits iš kito mes pajėgas semiam,
Kelio galas mums neuždarytas.

Bet tegu žemė juokiasi, džiaugias,
Tegu žydi man gėlės ant kapo,
Tegu tik mūsų jaunosios draugės
Ir draugai varsto lapą po lapo.

Aukso plunksna, kuri nerūdija
Kovai, darbui himnus tegu kuria,
Naujus įstatus rašo žmonijai,
Saugo senąjį mūsų pajūrį.

Tegu vėliavos laisvės ir darbo
žėdną namą mum puošia aguonom.
Skirtą Lietuvai vaidmenį svarbų
Gaus čia žėdnas—ne ašakų duoną.

Tegu niekad aš jau nematysiu
Nei Paryžiaus, Šanchajaus ir Frisko.
Tegu Lietuva šitaip tvarkysis—
Mano atsiektą bus čionai visas.
1946. III. 29 d.

Liudas Gira.

Žvaigždėtos Naktys

Žvaigždėtos naktys
kelius parodo,
žvaigždėtos naktys
ir burtus buria.
Nakties kelionė
paklyst jei teko,—
prieš saulės šviesą
pakelk kepurę.

Žvaigždėtos naktys
sapnus nešioja:
miegalis mato
džiaugsmus ir laimę;
tai vėl—bedugnėn
jis, rodos, puola,—
ir prieš akis jam
didžiausia baimė.

Žvaigždėtos naktys
ir meile dvelkia,—
širdies jautimą
širdin gabena:
jaunuoliui geismą,
o seniui—vientik
prisiminimų
takelį seną...

Stasys Jasilionis.

PIRMIEJI AMER. LIETUVIAI IR JŲ SPAUDA

ROJUS MIZARA

I.

1947 m. sausio 8 d. sukaks 400 metų nuo pasirodymo pirmosios lietuviškos knygos, kuria buvo Martyno Mažvydo "Katekizmo prasti žodžiai." 400 metų bėgyje lietuviškai knygai teko išgyventi giedresnių ir ūkanotesnių dienų,—iki jį pasiekė dabartinį savo lygį, jai prisiėjo kelyje susitikti nemažai spigliuotų skerspinių.

Ryšium su lietuvių literatūros plėtojimu, su josios praeitimi, mano nuomone, verta panagrinėti amerikinės lietuvių literatūros atsiradimas, jos augimas ir brendimas, nes, kaip nežiūrėsi, buvo laikai, kuomet šioje Atlanto pusėje išleistoji literatūra vaidino nemažą vaidmenį ir pačioje Lietuvoje.

Pakalbėsime vyriausiai apie Amerikos lietuvių periodinę literatūrą—laikraščius,—jų atsiradimą, kadangi Amerikoje (ne kaip Lietuvoje) vyriausią rolę suvaidino laikraščiai. Dar ir šiandien vidutinis Amerikos lietuvis knygų, palyginti, labai mažai teskaito, nors laikraštį jis gali skaityti kasdieną.

Tačiau, kalbėti apie atsiradimą Amerikoje pirmosios periodinės spaudos, o nieko nesakyti apie Amerikoje pirmųjų lietuvių atsiradimą, reikštų statymą vežimo arklio priešakyje.

II.

Kada Amerikoje atsirado pirmieji lietuviai? Kada jie ėjon pradėjo imigruoti?

Yra šiek tiek spėjimų, tačiau tikrų, dokumentuotų žinių tėra labai mažai.

Istorikas Simanas Daukantas rašo, jog lietuvių Amerikon atvyko dar 17-tojo amžiaus pabaigoje. Buvę šitaip: didžturčiai tuomet Lietuvoje žmones labai vergė, išnaudojo ir šie bėgo į Kurliandiją, kur "kunigaikščiai didžiai išmintingai rėdė ir savo valščiuose žmonių nei baudžiamomis, nei didžiomis duonimis nesunkino." Atsiradus ten perdaug žmonių, kunigaikštis Jokūbas nupirko nuo Ispanijos karaliaus salą Guadolupą ir ten išleido atėjūnus "naujokyną įkurti ir tuomi pačiu prekybą praplatinti." Tajį naujokyną vėliau, sako Daukantas, anglai išgriovė, "o likusįjį svietą išvedė į New Yorką ir taip lietuvių giminės yra jau ir Amerikoje..." Istorikas teigia, jog tuomet

"daugybė lietuviško svieto išsidangino į Ameriką." ("Būdas Senovės Lietuvų," 194-5 pp.).

Idomu būtų pasiknisti po Guadelupos (*Guadeloupe*) istoriją,—gal ir surastum ką nors panašaus į tai, ką rašo Daukantas. *The Encyclopedia Britanica* šitiek byloja apie tos salos praeitį: Kolumbus atrado Guadelopą 1493 m.—jis ją ir pakrikštino šiuo vardu. 1635 m. francūzai *Polve* ir *Duplessis* užvaldė salą, žiauriai išnaikindami Carib'us, salos gyventojus. 1666 ir 1691 m. anglai mojosi salą užkariauti, bet tik trečiu sykiu, 1759 m. jiems tai pavyko padaryti. Anglai valdė salą per ketverius metus. Vėliau francūzai ją ir vėl užėmė.

Guadelupos sala yra Vakarų Indijoje.

Jeigu, kaip rašo Daukantas, anglai iš ten lietuvius pervežė į New Yorką, tai, be abejo, galėjo būti tik 1759 m., išvakarėse Revoliucinio Karo Amerikoje.

Apie Kurliandijos kunigaikščio Jokūbo nupirkimą šios salos iš Ispanijos karaliaus *The Encyclopedia Britanica* neprisimena nei vienu žodžiu!

Deja, Daukantas nepateikia daugiau žinių apie pirmuosius lietuvių emigrantus Amerikon, neigi jis savo veikale paduoda šaltinius, iš kurių jis sėmė medžiagą.

Pasakojama, jog nemažas skaičius lietuvių buvo atvykęs Amerikon Revoliucinio Karo metu,—tuomet, kai Tadas Kosciūška padėjo Washingtonui kariauti prieš anglus. Bet čia ir vėl ta pati istorija: jokio fakto, jokio teigiamosnio įrodymo!

Taip, sutinkame: galėjo lietuvių atvykti Amerikon 17-me amžiuje, galėjo jų atvykti ir 18-tame amžiuje, galėjo ne vienas lietuvis padėti revolucionieriams mušti anglus, kovoti už mūsų krašto laisvę, bet kas iš to? Jie sutirpo, kaip pavasarį sniegas, ištautėjo, nieko nepalikdami, nieko, kas liūdytų, jog čia buvo gyvenę lietuviai.

Tikrai žinome, kad 19-tame amžiuje lietuviai pradėjo emigruoti Amerikon, bet nežinome, ištikrui, kuriais metais, kaip jie čia vyko ir kokiais vyriausiai sumetimais.

"Apsvietoje" skaitome, jog pirmieji lietu-

viai Amerikoje "glaudėsi prie lenkiškų parapijų, stojo į lenkų tautiškas draugystes, kėlė jų šventes ir iškilmes, net daug kur pasisavino lenkišką kalbą, pamesdami lietuvišką utarką kaipo 'paprastą' ir negražią." Tokia gadynė tęsėsi ilgai, nėsa nuo pirmojo lenkų maištmečio (1831) iki 1884." ("Apszvieta," 1892 m. No. 3).

Galima sutikti, kad 1831 m., po lenkų sukilimo Lietuvoje, galėjo atvykti Amerikon keletas tūkstančių lietuvių, tačiau ir tie jokios rolės nei švietimo srityje nei organizaciniame gyvenime, kaip lietuviai, nesuvaldinio. Atvyko ir pranyko!

Neginčijamas bus tas pasakymas, jog platesnis Lietuvos žmonių emigravimas Amerikon teprasidėjo tik po 1864 m. Emigracijai pagrindus sudarė du pasaulinės reikšmės įvykiai: (1) baudžiaivos panaikinimas Lietuvoje ir (2) pasekmingas Civilinio Karo užsibaigimas Jungtinėse Valstijose.

Kalifornijos auksas taipgi nemažai žmonių į Ameriką smalsino.

Uždavęs smūgį vergijai, atidaręs kapitalizmo plėtotėi vartus, Civilinis Karas su Lincolno iškeltais šukiais atkreipė viso pasaulio tautų dėmesį ne mažiau, kaip Revoliucinis Karas, kaip Didžioji Francūzų Revoliucija arba Didžioji Spalio Revoliucija Rusijoje.

Po Revoliucinio Karo pasaulio prisilęgtieji ir išnaudojamieji į Ameriką žiūrėjo kaip į savo išeities punktą, kaip į turtingą, laisvą šalį, kurioje nėra carų, nėra karalių, bet yra darbo ir duonos. Kad ir dar kaip tamsi buvo Lietuva, tačiau ji negalėjo nežinoti to, kas įvyko Amerikoje, vadovaujant Lincolnui. Jokia barjera negalėjo nuo žmonių užtvirti Civilinio Karo atgarsių, kaip jokia barjera negalėjo nuo pasaulio žmonių—ypačiai darbo žmonų,—užtvirti Didžiosios Spalio Revoliucijos atgarsių.

Panaikinus baudžiąvą Lietuvoje, valstiečiai buvo laisvi, tačiau jie drauge buvo ir nepaprastai suvarginti, biedni. 1863 m. sukilman, žinomam lenkmečiu, buvo įtraukta nemažai ir lietuvių. Kai sukilimas buvo nuslopintas, daug jų bėgo užsienin ir nemažas skaičius pasiekė Washingtono žemės pakraščius. Atvykę čion, jie rašė Lietuvon laiškus apie neribotus šio krašto plotus, kur kiekvienas, norįs, galįs susirasti darbo ir duonos.

1867 ir 1868 m. Lietuvą užgriuvo badmetis. Pirmaisiais metais lietūs įvairiose laukuose supū-

dė, o antraisiais—sausra arba kaitra nudegino.

Tuo tai metu daug Lietuvos piliečių, negirdėtai sunkios buities verčiami, ir traukė didesniais būriais į Ameriką laimės ieškoti. Nuo čia, be abejo, tenka skaityti mūsų imigracijos pradžią, kadangi ji, prasidėjusi 1868 m., vis didėjančiai tęsėsi kas metai ir kas metai,—net ligi pirmojo pasaulinio karo,—1914 m. rugpjūčio mėnesio.

Po kokį skaičių kas metai lietuvių Amerikon tuomet atvykdavo, niekad niekas tikrai pasakyti negalėjo dėl to, kad iki 1899 metų Amerikos vyriausybė lietuvių lietuviams neregistruavo. Jie būdavo užrašomi lenkais arba rusais, o tūli gal net vokiečiais. Tik 1899 m. J. V. imigracijos biuras pradėjo lietuvių, kurie vadinosi tokiais, užrašinėti, jiems įvažiuojant, lietuviams.

Spėjama, kad nuo 1867 iki 1899 m. bus suvažiavę virš 50,000 lietuvių. Kai kurie mano, būk per tą laikotarpį suvažiavo apie 100,000, bet tai nėra realybė pagrįstas manymas.

Pagal oficialines Jungt. Valstijų imigracijos biuro skaitlines, lietuvių atvyko šion šalin po sekamą skaičių:

Metai:	Vyrų:	Moterų:	Išviso:
1899	5,291	1,567	6,858
1900	7,683	2,628	10,311
1901	6,499	2,316	8,815
1902	8,576	3,053	11,629
1903	10,721	3,711	14,432
1904	8,854	3,926	12,780
1905	13,842	4,762	18,604
1906	9,429	4,828	14,257
1907	18,716	7,168	25,884
1908	8,522	5,198	13,720
1909	10,284	4,970	15,254
1910	15,360	7,354	22,714
1911	10,473	6,554	17,027
1912	8,098	5,980	14,078
1913	16,069	8,578	24,647
1914	12,282	9,302	21,584
Viso	170,699	81,895	252,594

Taigi, viso, pradedant su 1899 ir baigiant su 1914 m., atvyko 252,594 lietuvių, pagal oficialines valdžios organų skaitlines.

Galimas daiktas, kad ir šie daviniai nėra pilni, nes gerokas skaičius mūsų tautiečių, atvykdami, dėl įvairių priežasčių, savo tautybę priskaitė lenkam arba rusams. Viena, tačiau,

turi būti aišku: Amerikoje niekad nėra buvę „vieno milijono lietuvių,” kaip tūli žmonės mėgsta skelbti. Turėkime galvoje ir tai, jog atvykusieji čion ir mirė; nemažai jų žuvo visokiose nelaimėse prie darbų, o gerokas skaičius, pagyvenę per kelerius metus, grįžo atgal į Lietuvą.

III.

Susipažinę šiek tiek su kiekybe, kreipkime dėmesio ir į lietuvių imigrantų kokybę, ypačiai pirmųjų. Tai buvo milžiniškoje daugumoje žali, nemokyti kaimo vyrai ir moterys, atvykę vargo varomai, pinigų užsidirbti ir grįžus Lietuvon, įsitaisyti žmoniškesnės gyvenimui vietelės; kiti, vyrai, bėgo iš Lietuvos vengdami tarnauti caro kariuomenėje; tik nedidelė, palyginti, ateivių dalis vyko čion dėl politinių represijų Lietuvoje.

Atsilikę, tamsus buvo Lietuvos sodžius, atsilikusi, tamsi buvo ypačiai pirmoji to sodžiaus emigracija.

Pažvelgkime į valdiškas mūsų krašto skaitlines apie lietuvių ateivių neraštingumą ir pamatysime, koks jis buvo didelis.

Metai	Skaitė, bet nemokėjo rašyti	Visai beraščiai
1899	32	2,048
1904	682	5,523
1905	2,133	7,606
1907	1,017	14,257
1910	1,076	10,446
1913	932	10,245
1914	707	9,001

Iš 252,594 lietuvių, atvykusių Amerikon tarp 1899 ir 1914 m. (pagal valdžios skaitlines), 112, 717 buvo analfabetų, t. y., nemokėjusių nei skaityti nei rašyti!

Daugelis beraščių, be abejo, pramoko skaityti ir rašyti Amerikoje. Tam turime užtenkamai pavyzdžių, rodančių, kaip gerokas skaičius sugabesnių ir ryžtingesnių mūsų ateivių pramoko rašto, apsišvietė tiek, kad jie šiandien mūsų visuomeniniame gyvenime vaidina svarbų vaidmenį. Ne vienas tokių, dėka savo ryžtų ir energijai, pasiekė net profesijų.

Stebint imigracijos biuro skaitlines, tenka turėti galvoje ir tai, jog pirmesnėji lietuvių imigracija, atvykusi 1868-1898, buvo nemokytėnė už vėlesniąją.

Didelė dauguma ateivių buvo kaimiečiai—vyrai, palikę arklus ir spragilus; merginos, palikusios ratelius ir kojines stakles,—ir jiems čia prie aukštai pakilusios technikos nebuvo galima greit prisitaikyti, ypačiai nežinant anglų kalbos. Tik rūbsiuviams, mokėjusiems šiek tiek to amato, pavyko greičiau prie sąlygų prisitaikyti,—darbus gauti New Yorke, Philadelphioje, Baltimorėje, Bostone, Chicagoje.

Didelė ateivių dauguma atvyko, žinoma, į New Yorką, o iš čia krio, kaip Grigo bitės, į plačią periferiją. Sunkūs pirmiesiems ateiviams buvo laikai. Idomu būtų šiandien paskaityti tuos laiškus, kuriuos jie rašė saviškiams Lietuvoje!

Kiek tiek tuos šurkštumus pavaizduoja Jonas Šliupas, atvykęs į Ameriką 1884 m., savo „Gromatose iš Amerikos,” pasirodžiusiose „Aušroje.” Bet šliupo likimas kurkas buvo lengvesnis už daugelio kitų, nes jis turėjo atsivežęs iš Europos biskelį pinigų; jis buvo jau prasilavinęs, pamokytas, galėjęs laisvai tarti keletą kalbų.

“Kada aš ir būrys lietuvių atvažiavome į miestą Naują Jorką ir apsisistojome *Castle Garden'e*, tuojau atvyko gūvūs vyrai kvieisti mus pas save į gospadą. Gerai būtų pakeleivingam žmogui mieste turėti gospadą, juk yra neparanku atgulti ant aslos, itin priešmeiztos *Castle Gardene*, bet kad tai ateivis galėtų mieste pigiai apsigyventi! Tie, kurie jį kviečia į namus, reikalauja už nakvynę ant dienos po du dolerių, o ką suvalgytum pas juos, tai jie skiriamai parokuos...” („Aušra,” 1885 m. No. 1).

Todėl, rašo gromatos autorius, daugelis imigrantų ilgėliau pasilieka *Castle Gardene* (“Kaslegarnioje,” kaip daugelis lietuvių tą vietą vadindavo), iki apsidairo, susipažįsta su sąlygomis mieste. Pasirodo, jog *Castle Gardene* anuo metu, kad ir nešvariose, nepalankiose sąlygose, imigrantas galėdavęs gyventi tik kokiam viešbutyje: gaudavo valgyti, vietos pernaktvoti ir galėdavo laisvai išeiti miestan,—ne taip, kaip vėliau buvo Ellis Islande,—dabartinuose imigracijos namuose.

Toliau autorius rašo:

“Prasideda ieškojimas vietų ir darbo. Ne vienas prašvilpina beiškodamas savo paskutinį skatiką, ir jausdamas alkį, kėsdamas plikį, eina melsti mylestybos pas perkupčius, kurie tyko galutinai tą vargšą apgrandinėti, ir jei su-

teikė kokią urkštynę gerai, o jeigu ne, tai eik vogti... Atkeliavusieji į Ameriką lietuviai, kurie nemoka angliškos kalbos, nei turi pinigų, gana vaiposi ir gailinasi..."

Kiek vėliau 1903 m., tas pats šliupas rašė "Varpe":

"Atvykęs į Ameriką pliumptelėjau lyg į vandenį. Mokslus pabaigti nebuvo pinigų ir angliškos kalbos nemokėjau. Aršiausia, kad nemokėjau jokio amato. Apsidairęs po New Yorką, jokio lietuvio ten gyvenančio nesuradęs,—nuėjau į darbo biurą ir pasisamdžiau pas fermerį už berną Oxfordo pavieta, New Yorko valstybėje. Būtį visas gerai įvykę, jeigu ne mano švelnios, nors didelės rankos, nepratusios čiupinėti kietus daiktus. Atsirado baisios pūslės: ant vienos plaštakos ir pirštų 24, o ant kitos—25; negalėjau nei pirštų sulenkti, o ir skausmas nepakeliamas buvo. O čia norėjau korespondencijas rašyti į "Aušrą"..." ("Varpas," 1903 m. No. 3.)

Daug lietuvių ateivių anuo metu pirmiausiai vyko į farmas dirbti. Nebūdami "baltarankiais," kaip gromatos autorius, jie nejautė tokių sunkumų, kokius jis jautė, tačiau nebuvo lengvas gyvenimas nei vienam.

Šitų žodžių rašytojas atsimena skaitęs vieno "amerikono" laišką, rašytą tėvams. "Amerikonas" gyveno Connecticut valstijoje ir dirbo farmoje lauko darbus. Jo tėvai, dūžkai, nuolat rašė jam, klausdami, kaip sekasi naujas gyvenimas naujoje šalyje. Sūnus, be kitko, šitaip pareiškė: "*Valgau kaip ponas, o dirbu kaip šėtonas...*"

Pažįstu tajį žmogų: jis dirbo farmoje "kaip šėtonas," užsidirbo pinigų, susitaupė ir nusipirko savo farmą. Ir po šiai dienai jis tebedirba taip pat sunkiai ir ilgas valandas!

Daug lietuvių patapo fermeriais: vieni jų yra kadaise dirbę farmose kitiems, vėliau vyko į fabrikus, paskui, susitaupę pinigų, įsigijo savo farmas; kiti farmose dirba, kaip dirbė, tik seniau tarnaudami kitiems, o dabar—patys šeimininkais būdami.

Nemažai pirmųjų ateivių per darbo biurus gavo darbo prie geležinkelio tiesimo. Pagaliau tūli pasiekė angliakasyklas, kurių srityse neužilgo įsikūrę didokos lietuvių kolonijos, kurios ir šiandien tebegyvuoja. Kietosios anglies srityje pirmutinis lietuvių rimtesnis kultūrinis judėjimas sužerėjo. Dar kiti cukrinės gavo darbus, mėsos pramonėje, audinyse ir kt.

pramonėse, kur mažiau reikia lavintis, mažiau mokytis.

19-tojo amžiaus pabaigoj lietuvių kolonijos išdygo plačiojoje Amerikoje, veik kiekviename pramoningesniame mieste ir miestelyje. Vienur jos buvo didesnės, kitur mažesnės. Tokioje Chicagoje gyveno apie 10,000 lietuvių.

Kūrėsi lietuviškos parapijos, lietuviškos susiėlpimo draugijos,—iš pradžių pasivadinusios šventais vardais, vėliau—tautiniai.

1886 m. įsikūrė Susivienijimas, kuriam vėliau teko skilti į du: SLA ir LRKSA. Buvo sutverta Tėvynės Mylėtojų Draugystė lietuviškomis knygoms leisti.

Pradėjo kurtis laikraščiai,—jie gimė ir mirė,—dažnai mirė pagyvenę vos metus—kitus, nepalikę jokio žymesnio pėdsako. Apie tūlus jų čia ir bus pravartu pakalbėti.

IV.

Pirmuoju Washingtono žemėje lietuvišku laikraščiu buvo "*Gaziet Lietuviszka*," pradėjusi eiti 1879 m. rugpiūčio mėn. 16 d. New Yorko mieste. Na, o pirmuoju lietuvių laikraštinku buvo *Mykolas Tvarauskas*.

Tvarauskas buvo įdomus žmogus. Tūli jį peikia, tūli pirmiau gyvė vėliau peikė (šliupas), tačiau jis įdomus tuo, kad brangino spausdintą žodį ir visa, ką tik jis uždirbdavo, jam atiduodavo.

A. Milukas rašo, jog Mykolas Tvarauskas buvo gimęs 1844 m. Karklupių valsčiuje nedideliame dvarelyje. Kiek tiek prasisiekęs, jis mokytojavo Suvalkijos sodžiuose, bet per 1863 m. lenkmetį, kuriame jis dalyvavo, buvo sužeistas. Matydamas, jog laisvo gyvenimo Lietuvoje jam matyti neteks, jis, kiek tik pasislapstęs, atvyko Amerikon.

1874 m. Tvarauskas gyveno Shamokin, Pa. ir ten jau tuomet mojosi pradėti leisti "lietuvišką gazietą," bet tegavo jai tik du prenumeratorių! Turėdamas kad ir menką spaustuvėlę, buvo bepradėdąs leisti lietuviškai anglišką žodyną, tačiau, įvykęs spaustuvėlėje gaisras, sukludė jo planus ir Tvarauskas atvyko New Yorkan, kur buvo didesnė lietuvių kolonija.

Čia tūlą laiką dirbo skardiname fabrike prie Maspetho; susirgo ir vėl dirbo, taupydamas centus spaustuvėlei įsigyti ir laikraščiu leisti.

Menka buvo toji "*Gaziet Lietuviszka*": mažyčio, plakatinio formato, keturių pusla-

pių, švakai techniniai apdirbta ir dar švakiau redaguota—pusiau lenkiška rašyba ir tarme. O vis tik tai buvo progresas,—stambus žingnis pirmyn!

Pirmajame "Gazietos Lietuviškos" numeryj buvo išspausdintos ir eilutės:

Ura, ura! visi šaukia,
Tegul girdi visas svietas,
Kad mes susilaukėm
Skaityti lietuviškas gazietas.

Deja, ne visi taip šaukė, kaip redaktorius-leidėjas manė. Mažai kas tuomet iš ateivių čia norėjo "pėckotis" su Tvarausko gazietu. Tačiau, nenusiminęs, antrajame gazietos numeryj redaktorius įdėjo dar tokias eilutes:

Linksmas dienas apturėjom,
Kad "Gazietą" paregėjom,
Kuri kaipo saulė teka,
Tikrais žodžiais į mus šneka.

Mūsų seniai daug kentėjo,
Nes nuo amžių negirdėjo,
Kas tai gazietą skaityti,
Apie viską išmanyti.

O mes galim linksmai šokti
Ir ant nieko neatboti,
Nes turim savo gudrybę:
Tai yra gazietos šviesybė.

Gazietos leidėjas turėjo nemažai udy, bet vyriausia bus toji: jis ragino lietuvius veikti iš vien su lenkais, nes tai esą broliai, tos pačios titybos, turį tuos pačius siekimus.

Tvarauskas rašė iš Lietuvos istorijos,—perdėm klaidingai ją dėstydamas. Jis nekreipė skaitytojo dėmesio į vietos gyvenimą; nerašė apie Ameriką, apie darbus, apie pareigas lietuvių imigrantų visuomeniniame gyvenime. Jei jis taip būtų daręs, tai, nors ir neįgudę skaityti laikraščių, visvien būtų šiaip taip prie gazietos prisidėję daugiau lietuvių. Dabargi išėjo taip, kad po šešių mėnesių "Gazietu Lietuviška" turėjo sustotiėjusi,—viso teisėjo tik apie 16 jos numerių. Pasimokėjusių pinigų už gazietos prenumeratas, sakoma, tebuve tik 182 asmenys.

Matydamas, jog gazietos neišlaikys, Tvarauskas dar 13-tame jos numeryj šitaip dejavo:

"Nesitikėjau, kad lietuvininkai taip yra atšalę ant skaitymo, nepameta savo senoviško auklumo, kokiame jų proseniai gyveno... Per mokslą pasikėlė visos tautos ir numetė jungą nuo savo sprandų. Mūsų gi lietuviai netik neskaitym, kad kraštą, bet jį išjuokia ir draudžia kitus, kad jį neskaitytų... Norėjau prieš svietą parodyti, jog yra lietuviška tauta, bet lietuviai atšalę miega. Kiti (vadinasi, kitataučiai.—M.) traukiasi į draugystes, eina turtingyn ir akllyn, o mūsų lietuviai bėga vienas nuo kito, eina į karčiamą ar kortas muša, o knygą skaityti jiems nėra laiko..."

Kai kurie Tvarausko žodžiai, parašyti prieš virš 60 metų, yra ir šiandien karčios teisybės žodžiais tūliams "lietuvininkams," kurie nieko neskaitym, nuolat "eina į karčiamą ar kortas muša."

Pats Mykolas Tvarauskas gyveno vargin-gai, nes viską kišo lietuviškan spausdintan žo-din, kad ir netobulan. Dr. Jonas Šliupas nuro-do, jog Tvarauskas tuo metu "turėjo vieną kambarį, kuriame tilpo jo spausdė: maž-daug vienas šimtas svarų raidžių ir kojomis minamas presas. Kampe uždangos buvo jo lo-va su pataline, užvalktais ir drobūlėmis kaž-kada mazgotomis..."

Gyveno "labai vargingai"!... Tokia jau lie-tuvio (Amerikoje) laikraštiniuko dalia. Per laikų laikus jis gyveno ir tebegyvena vargin-gai. Tiesa, šiandien netenka jam laikyti spaus-tuvę savo kambaryj, tačiau, tai vyriausiai pa-reina iš to, kad laikraščiui daugumoje leidžia-mi ne pavienių asmenų, o kooperatyvų bei partnerių.

Ryšium su pirmojo lietuviško laikraščio Amerikoje pasirodymu, kyla klausimas ir dėl pirmosios lietuviškos knygos: kada ji pasiro-dė? Galimas daiktas, jog šian ir ten galėjo spausdintas lietuviškas žodis pasirodyti kelio-liku metu anksčiau už "Gazietą Lietuvišką"—galėjo pasirodyti lapelio ar brošiūros formoje,—tačiau apie tai davinių neturime. Atrodo, kad Tvarauskas bus tėvu ir lietuviškos kny-gos Amerikoje.

Kai gazietu liovėsiėjusi, jis leido knygeles: "Praractvos Michaldos karalienės iš Sab-bos" (1880 m.), "Morfeuzas arba Isguldymas Sapnų" (1883), "Istorija Ali Babos ir Keturiasdeszimezio Razbaininkų" (1883).

Vis tai buvo bendro pasiskaitymo knygelės, bėnaudės, tuščiavertės, bet masinančios atsilii-

kusį žmogų skaityti ir tuo būdu leidėjas manė galėsiąs ištraukti iš vieno kito asmens kelis centus. Tvarausko, mat, būta ne visai blogo biznieriaus!

Išidrasinęs, 1884 m. Tvarauskas išleido jau religinę knygelę, kupiną pasakų apie "paskutinį sūdą," "piaklą" ir kitus baisumus, laukiančius katalikų. Tai buvo: "*Pakalne Juozapato arba sudas paskutinis. Parasze kun. Feliksa Gondek. Del pažytko ir zabowos dwasiszkos kataliku Lietuwninku, ant lietuwiszkos kalbos piardejo ir padaugino Mikolas Twarauckas New Yorke.*"

Nuo savęs Tvarauskas išrėžė tokį "bežbažniesiems" pamokslą:

"Atydingiau czionaj tyktai maža kajpo szezeli pawiajkslo tu muku kurios bazbažnus da czionaj tyktai gywiananczius ant swieto muczis. Norecze ale wysa pawiajksla stowincziu po kajrei Sudžios atidengt. Sakau: norecze bet ne asz, nej tu mielas skajtitojau, nej kitas smertelnas žmogus neiszgaly parodit nors szezeli to abroz, tos zgrajos gadnu giwiantoju piaklos sulanczitu in wiena draugistia. Wienog norint duot nors szioki toki pažinimą ape ta bajtsu stona tos piakliszkos draugistes, pryrodysiu czionaj pora žodžių, kurių girdėjau nuo wieno pakielawingo, kada jisaj budamas Tulone mate apsuditus ant smerties..."

Gaila, kad kun. A. Milukas, iš kurio "istorijos" ši ištrauka atpasakojama, nepadavė citatos pabaigos. Ji parodytų, koks naivus ir drąsus buvo Mykolas Tvarauskas,—drąsus, nes kalbėti tokius niekus kuklesnis asmuo negi drįs!

V.

Nepakęsdamas sunkaus darbo farmoje, Jonas Šliupas sugrįžo New Yorkan, turėdamas kišeniųje arti šimtą dolerių. Čia jis susibūliavo su Tvarausku. Tai buvo 1884 m. Šliupas, kaip žinia, turėjo nemažesnį patraukimą dirbti prie spausdinto žodžio, kaip Tvarauskas. Pasitare, jiedu mojos leisti savaitraščių, pavadintą "*Unija*," bet unija turėjo būti su lenkais!

Tam reikalui Šliupas ir projektą parašė, koks tas laikraštis turės būti, ir jį įteikė lenkams, tačiau, dėl kai kurių tai kličių lenkai neprisidėjo prie laikraščio "lietuviams ir lenkams" leidimo, tuo būdu "Unija" buvo leidžiama išimtinai lietuviams.

Laikraštis buvo pradėtas leisti 1884 m. spal.

mėn. 25 d. New Yorke ir mirė 1885 m. bal. 25 d. Iš viso "Unija" teturėjo tik apie pastrečio šimto pasimokėjusių prenumeratorių.

"Unija" buvo truputėlį tobulesnis laikraštis nei "Gazieta Lietuviška," bet ir ši buvo mažiukas laikraštukas, 4 puslapių, 11x8 colių spaudos didumo, trijų kolumnų. Šliupas buvo pastatytas laikraštį redaguoti ir spausdinti: rinkti rankomis raides ir koja sukti presuką,—spausdinti. Tai buvo įkyrus, sunkus darbas, o prie to—labai nepelningas.

"Redaguoti tai redaguoti," vėliau rašė Šliupas, "bet neturint jokių knygų, neturint korespondentų ir tt., tai ne taip lengvas darbas, o ypačiai kada ponas redaktorius per ištisą dieną ar raides stato ar ant mašinos koja spausdina, spausdinius muša. Kada kiti žmonės, išdirbę 10 v., gauna pasilsėti, tai čia, dirbęs 14 ar 16 val. prie raidžių ir mašinos, dar turi mąstyti, kokių naujienų patiekus skaitytojams. Manau, kad vargiai tokią padėtį gali įvertinti mūsų dienų redaktoriai. Be to, ir mūsų valgis buvo prastas, o jau guolis—tikrai kiaulių migis."

Dėl to dar nebūtų buvę taip jau bloga: Tarp Tvarausko ir Šliupo iškilo vaidai. Pirmasis buvo pro-lenkas, netgi save lenku skaitė ir su katalikų kunigais palaikė glaudžius ryšius. Šliupas—lietuvis, patrijotas, raginęs lietuvių skirtis nuo lenkų, kovoti prieš Vatikaną ir turėjęs net socialistinių polinkių! Kita: Šliupas tobuliau rašė ir tūliams "Unijos" skaitytojams tai nepatiko,—perdaug žemaitiška, sakydavo jie. Daug Šliupo rankraščių pats Tvarauskas perrašydavo, "pertaissydamas" jo kalbą, įmaišydamas lenkiškų arba pusiau lenkiškų žodžių, "lengvinančių" skaitytojui skaitymą.

Prieita prie to, kad Šliupas buvo pavarytas iš vieto, — pavarytas be cento. Jo paties žodžiais:

"Nors 'Unija' mane apnuogino, nes visus pinigų, kokių buvau turėjęs, į ją įkišau, tačiau pramokimas zeceriant palengvino man įsteigtį 'Lietuviškąjį Balsą!'"

Kai Šliupas pasitraukė, Tvarauskas, žinoma, nesigailėjo jam "komplimentų" ir nuo to laiko tarp jų ryšiai suiro.

Pasimokęs iš nepasisekimų su "Unija," Šliupas sugalvojo planus kitam laikraščiui leisti,—rimtesniam, lietuviškesniam ir pažangesniam. Jis suprato, jog laikraščiui leisti reikalingi pinigai ir plati talka, daugiau žmonių. Turėda-

mas pinigų, aišku, galėjo vienas individualas įsisteigti spaustuvių ir pradėti laikraštį spausdinti. Bet Šliupas pinigų neturėjo. Jo žmona, pasirašydavusi po rašinėliais *Agle*, dirbo rūbų siuvykloje ir ką uždirbdavo, eidavo pragyvenimui, gi jei atlikdavo centas-kitas—laikraščiu leisti. Šliupas tuomet dar nebuvo gydytojas ir dėl to jokių įeigų iš niekur negalėjo gauti. Tuo būdu jis suorganizavo Lietuvos Mylėtojų Draugiją, kurios vardu pradėjo leisti "Lietuvišką Balsą." Pirmasis šio laikraščio numeris išėjo 1885 m. liepos mėn. 2 d. Išleidinėjo ketvirtadieniais. Adresas: 42 Spring St., New York City.

Nors kai kas bando sakyti, būk "Lietuviškasis Balsas" buvęs socialistinis, tikrumoje jis tokiu negalėjo būti, nes ir jo redaktorius nebuvo nuosaikiu socialistu. Atsiminkime: Šliupas niekad nuosaikiu marksistu nėra buvęs, o tuo metu, kai jis leido "L. B.," juo labiau negalėjo juo būti marksizmo nepažindamas. Apie tąjį laiką Šliupas buvo arčiau rusų narodovolcų (liaudininkų),—jų idėjomis galėjo būti užsiėmęs dar Europoj gyvendamas.

Kai "L. B." pradėjo išsiskirti, organizuoto socialistinio judėjimo nebuvo nei Rusijoje, nei Lietuvoje. Pirmasis Socialistinis Internacionalas, įkurtas Markso, jau buvo miręs, pakrikęs, o Antrasis Internacionalas teįsikūrė tik ketveriais metais vėliau. Tiesa, Amerikoje jau veikė Socialistų Darbo Partija, bet ji buvo gan siaura ir Šliupas, kaip naujokas Amerikoje, su tuo judėjimu nepalaikė jokių ryšių. Abejotina, ar bent keli lietuviai tuomet buvo minėtoje partijoje.

Pramoninis, unijistinis darbininkų judėjimas tuomet Amerikoje veikė plačiai, vyko streikai, darbininkai kovojo už darbo valandų trumpinimą, už algų pakėlimą, bet Šliupo laikraštis, nors ir buvo pažangus, matuojant ano meto lygiu, mažai tekreipė į tai dėmesio. Jo siekimas buvo: skiepti skaitytojuosna lietuvių kunigus, akstinti lietuvius į organizavimą lietuviškų draugijų, šviestis, ir tt.

"L. B." tuo būdu buvo pažangus laikraštukas, bet ir jam nesisekė gyvuoti, nes kunigai paskelbė Šliupui ir jo laikraščiui karą. Iš pradžių, sakoma, "L. B." turėjo apie 500 prenumeratorių, bet ilgainiui tas skaičius ne didėjo, o mažėjo.

1888 m. "L. B." buvo perkeltas į šenadorį ir ten 1889 m. mirė. Jo mirtį, be abejo, pagreitino atsiradimas "Vienybės Lietuvninkų," kuri pradėjo išsiskirti 1886 m. vasario 10 d. Plymouth, Pa.

Užsidarius "L. Balsui," aišku, Šliupas smarkiai pyko, dėl to kaltę versdamas ant savo oponentų. Savo veikalė "Lietuviškąjį Raštą ir Raštininkai" (išleisti Lietuvių Mokslo Draugystės 1890 m. Tilžėje) jis rašė:

"Lietuviškasis Balsas" jau metai kaip į kapą nuėjo, o ir tai tūlims trikina miegą. Ir dėl ko jis toks baisus rodosi? Čion nemislyju plačiai apie tai vis šnekėti, nors dėlei nežinės daug visokių plaupsmų randa ištikimą platinimą. 'L. Balsas' pačioje pradžioje vedė aštrią kovą su lenkais, kurie taip sukiršo, jog Šliupą jie tarė esant parsidavėliu maskolių, dėl ko savo romanuose suteikė 'Šliupasovo' pardavėju Lenkijos (cp. 'Ojczyzna'), o namie Šliupu lyg baubu vaikus gandino! Negana to, visose beveik lenkų bažnyčiose (k. a. Chicago, New York, Philadelphia, Shenandoah, Shamokin, Mt. Carmel ir tt.) Šliupas tapė iškeiktas kaip pirmas lenkų tautos priešininkas už tai, kad daręs separatizmą tarp lietuvių ir lenkų, kuriu būdu ketvirtas Lenkijos išdraskymas įvyktas. Lenkų laikraščiai jovalo daug išpylė kaip ant 'L. Balso' taip ir ant jo rėdytojo... Lenkai žinoma taip pasiutusiai užpuldinėjo 'L. Balsą' tuomi labiau, kad tarpe pačių lietuvių rado daug 'naujalenkių,' kurie po lenkų skvernu lenda. Prie tų priguli ir kunigai: Varnagiris, Juodišius, Abromaitis ir kt., kurie nesigailėjo nei barnių nei keiksmų nei grąsinimų, idant tik burną užimti 'L. Balsui'...

"Kada keiksmas po bažnyčias nėjo mažyn, o didyn ant 'Liet. Balso', tai rėdytojas pasiėmė iš paties dugno istoriškai perkratyti vadovus katalikų ir jų mokslą ir čion bėgyje laiką tapė parodyta, jog bažnyčia katalikų yra paremta ant doriškų puvešių, apgavystės, razbajaus...

"Svarbiausiu 'L. Balso' darbu buvo jo kritika šiandieniškų išlygų gyvenimo, parodymas darbininkams prietikių draugijos sudavadyjime ir kova su kapitalu. Tuo mieriu patalpinta čion 'Likimas žmogaus ant žemės,' 'Is draugijinės ūkės' ir tt... Šiaip besitriusdamas, 'L. Balsas' išdirbo naują idealą (ieškinį) dėl lietuvių, beje, tvirti lietuvišką tautišką kultūrą ant papėdės darbingumo ir teisingo padali-

nimo vaisių darbo, taipgi apšvietimo. Darbinikiškoji Lietuva, ant papėdės moksliškos šviesos pabudavota, gali viena tikiai įstengti suteikti laimę šanariams lietuvių tautos. Čionai matosi aiškiai, jog supelėjusieji gaivalai—ponai ir kunigai—gali rasti savo išganymą tiktai išnykime.”

Prieš virš 50 m. šliupas, turime pripažinti, teisingai pranašavo Lietuvai ateitį (ir tuomet dėl jos jis kovojo): *Lietuvių tautai tegali suteikti laimę tik DARBININKIŠKOJI LIETUVA, pagrįsta mokslu ir šviesa!* Ar ne taip šiandien lietuvų tauta savo buitį stato?!

Toliau:

“Ir dėl to ponai ir kunigai arba jų užtarėjai veidmainiaudami užmetinėja ‘L. Balsui, būk jis vienpusiaujas, nenorėdamas ant ateities lyg prezervus užlaikyti poniškus apkirmėjusius (nuo sifilio) snaučius, ir nutukusius (nuo alaus gėrimo už žmonių pniigus) paleistuviančiančius kunigėlius... ant galo, kada ir Lietuvos inteligentai nesykį ir neteislingai smei-gė į širdį rėdytojui ‘L. Balso’, kuris beveik ir šeimynos laimę buvo pašventęs dėl lietuvių—tada jau sukriušo po našta vargų, persekiojimų, kerštų ir keiksmų rėdytojais ir apdengtas širdies žaizdomis bei su nuspausta dvasia sviedė šalin darbą, kurį vėlyju, kad kiti veikėjai su didesniu karščiu ir pasišventimu galėtų dirbti.”

Citavome čia šliupą plačiau tam, kad parodyti jo didį nepasitenkinimą dėl “L. Balso” užsidarymo. Aštriai savo priešus mušdamas, šliupas parodė ano meto tarpsriovinių santykių įtempimą lietuviškoje visuomenėje; jis poodraug parodė savo anų laikų pažiūrą į gyvenimą—pažiūrą, kurias jis vėliau paneigė.

VI.

Jau minėjome, kad “L. Balso” gyvybę patrupino 1886 m. vasario 10 d. Plymouthe pradėjusi išeiti *Wienibe Lietuvininku*, kuri buvo “locnastis Juozapo Paukščio ir Antano Pajaujo.” Buvo tai didoko, palyginti, formato, keturių puslapių laikraštukas.

Abu leidėjai buvo biznieriiai: Paukštis turėjo valgomų daiktų sankrovą, gi Pajaujis—saliūną ir hotelį. Įvesdinę keletą tūkstančių dolerių, jie įsteigė ne visai prastą pagal aną metą spaustuvėlę. Be to, turėdami pašalinius biznius, jie nesibijojo greito laikraščiuo bankrūto, nes galėjo deficitą padengti “iš šalies.”

“V. L.” redaktoriūm buvo pastatytas D. T. Bačkauskas, tuomet Tamašausku besivadinąs,—asmuo, kuris vėliau įkūrė Mahanojus “Saulę,” dar ir šiuo metu bačkauskiniais spinduliais bešildančių tūlus “išnykusius gyvus lietuvių.” Tai buvo betaktis, sulenkėjęs, beprincipinis ir savanaudiškas žmogus, turėjęs gan nekultūringą liežuvį.

Tiek “V. L.” leidėjams, tiek jos redaktoriui rūpėjo pataikauti lenkams ir kunigams, prisiitaintant prie tamsiausio elemento, kad iš jo galėtų pasidaryti biznio.

Pirmajame savo laikraščio numery leidėjai nustatė tokius savo principus (kalbos nelietuviname):

“Wienibe, zgada, mejlje artymo, ir tikras giwenimas katalikizskas; o tai garsas muso, ir to misli gazietla wardu ‘Wienibe’ iszduot mysljem. Ilgaį dmojom apie ta naudynga raszta, mysljom yr apie ta, jog daugielis perseketoju aciras kurie isz pawidomo drebs purwijnų pyktybes ir t. to., ba kožnam ira žynoma, jog gieriems darbams welnes žabangas stato...”

“Ne mysljam west wajnos su polskom gazietom ba turyme ta iszminti jog esame kudi-keis wienos Motinos Tewiszkes o szlektas tas kur in savo lizdą dergia...”

“Tajposgi apie Kunigielius ir rejkalas bažnitičius musu ‘Wienibe’ nesirūpis, ale owswem storawone daris kad sulanczit in Wienibe su Bačnicze Szwenta Motina musu...” (“Am. Liet. Prof. ir Kronika,” pp. 84-85.)

Leidėjų pasisakymas, kad jie “nekels Wajnos” su lenkais ir pataikaus kunigams, buvo lyg karštas vanduo, užpiltas už laisvamųjų kalnieriaus. Lietuviai kunigai, klebonai, atsiminkime, tuomet daugumoje buvo pro-lenkai ir caro valdžiai pataikautojai.

Tarp vienybiečių ir balsiečių prasidėjo aštrios polemikos, kurioms mūsų dienų spauda, dėkui Perkūnui, retai rodo pavyzdžių. Juk ir šliupas “nebuvo pėsčias”; jis drėbė vienybiečiams tuo patim, ką gavo iš jų. Taip 1886 m. “L. Balso” num. 16-tame šliupas sakė:

“Aš, kuro esmi rėdytoju ‘L. Balso,’ noringai galiu visus darbus pavesti kam kitam, jeigu Lietuva to norėtų. Tiktai pavedimą tokiems niekšams, kokie susitarė išdavinėti neva ‘Vienybę Lietuvininkų,’ vedimą lietuviškų reikalų, kol aš gyvas, laikysiu ir laikau už nesusiipratimą mūsų brolių.”

1886 m. vas. 20 d. viename lietuvių mitinge

New Yorke V. Džiankauskas, šliupo pasekėjas, pareiškė.

“Nors Paukščio Vieniū yra didelė pagal popierą, bet yra vieniū tik rupužių ir velniū, kuriais yra perpildyta, arba vieniū lenkų ir maskoliū, už kuriuos užsistojo, nes ir carui kelis syk jau pagyrimus Vieniū naujalenkiū parašė...”

Šliupo žmona, pasirašiusi Aglės pseudonimu, išdrožė tokias eiles “V. L.” leidėjams:

Susėdę asilai gudrius daigtus rašo,
Ir sudėję rankas visus žmones prašo,
Kad jų klausytų, juos godotų, mylėtų,
Ir už tuos pamoksliukus doleriukus dėtų.
Aptemę žmoneliai savo pelną krauna,
Kad tiedu asilai mūs Lietuvą rauna...

Pons Paukštis bagotas, tai tik ne lietuvis,
Jam gėdą padaro prigimtas liežuvis;
Graži jam lenkų varna, o mūsų žirgelis
Yra dėl jojo kaip niekšas daigtelis!
Oi, niekše, tu Paukšti, kad tai pamatytų
Mūs Vytautas garsus, kaulus išbarstytų.

Bėgkim mes nuo jojo, kaip nuo velnio juodo,
Bėgkim nuo to paukščio, nuo jo baisaus kuodo!

Atsišiepdamą, “V. L.” šitaip “apibūdino” šliupą:

“Galite suprasti, kas per vienas tas Jonšlupys... Šalinkitės nuo to padūkuso šunes, ba jau jo smagenys išdžiūvo... Ar jūs, broliai, žinote, jog dėl to rakalio gali Dievas jus visos korot?... Šliupas rods tarp paikų tai išmintingas, bet tarp išmintingiesių tai jokios vertės neturi, ba kožnas šalinasi nuo jo... Paziūrėkime, ką New Yorke puikūs vyrai su juo padarė? Išgujo kaip šunį ir gana...” (“V. L.” 1888 m. 8 nr.)

Šitaip ir virė kovos. Šliupas anuos vadino lenkberniais, carberniais; kunigus: “Dievo drigantais,” “krokodilais”; katalikus: “šventabėdžiais,” ir kt. Vieniūčiai šliupą: “Šliupoviūm,” “maskoliū agentu,” “velnio broliū,” “barzdotu bepročiu,” ir kt.

Abiejų svaidėsi akmenimis, nevyniodami jų į aksomą!

1888 Bačkauskas tapo atstatytas nuo “V. L.” redagavimo ir įsikūrė savo “Saulė”. Tūlą laiką “V. L.” redagavo Ant. Turskis, o po jo (1890) aušrininkas J. Andžiulaitis; trumpai

A. Milukas, paskui Jonas Kaunas, Petras Mikolainis; vėliau Jonas Mačys, paskiau Širvydas, tūlą laiką J. Baltrušaitis, o nuo 1907 m. ir vėl O. J. Širvydas. Taigi šiam laikraščiu teko išgyventi visokių keistų etapų: būti saulisku, apysvariai tautiniu, klerikaliniu, socialistiniu, ir vėl tautiniu, ligi šių dienų, kai ji patapo Juozo Tysliavos nuosavybe ir “perėjo smetoninę vieron,” kaip tūli sako.

Pats J. Šliupas išvyko Baltimorėn ir ten 1891 m. baigė John Hopkinso Universiteto medicinos fakultetą, patapdamas medicinos gydytoju. Tūlą laiką daktaravo jis Plymouth, Šenadorj, Philadelphiaj ir vėliausia—ligi išvykimo Lietuvon tuojuo po pirmojo pasaulinio karo—Scrantone.

Jo bendradarbis Jonas Andžiulaitis, atvykęs Amerikon 1886 m., vėliau taipgi baigė John Hopkinso universitetą, patapo gydytoju, apsigyveno New Britaine, ir visam pasitraukė iš visuomeninio judėjimo.

VII

Iš kur ir kaip nežiūrėtum, “Lietuviškasis Balsas” buvo anuo metu rimčiausias bandymas lietuviškoje laikraštijoje. Jis buvo pro-darbininkiškas, pro-lietuviškas, nereliginis, kovojęs prieš tamsybės apuokus, kurių tuomet buvo nemažiau, kaip šiandien. Dėl to ne vienas paklaus: Kodėl gi “Lietuviškasis Balsas” turėjo mirti, kuomet “Vien. Lietuvininkų” išsilaikė?

Tai galima atsakyti sekamomis išvadomis:

1. Tautinis, kultūrinis ir klasinis lietuvių imigrantų sąmojus tuomet/stovėjo labai žemame lygyje. Tiems, kurie kiek tiek skaitė spaudą, krito akin t. v. “lengvi” pasiskaitymai, atmiesti vulgarizmu—toki, kokiais šiandien perpildyta Mahanojaus “Saulė.” Atsiminkime: jeigu nūnai, arti po 60 metų “Saulė”, nepakeitusi savo rašybos neigto tono, dar vis išsidinėja ir susiranda tam tikrą būrelį skaitytojų, tai ko geresnio buvo galima laukti iš anos gdynės naujokų, sulenkėjusių arba vos bepajęgiančių paskaityti spausdintą raštą žmonelių? “V. L.” kaip tik ir tilpo nemažai “sauliškų” pasiskaitymų.

2. “Vien. Lietuvininkų” leido du biznieriū—vienas bučeris, kitas—saliūnininkas. Kurdami laikraštį, jie gyrėsi sudėję spaustuvėn \$4,000—anuomet tuo geroka pinigų suma. O kai reikėdavo prie laikraščio išleidimo pridėti, leidėjai galėjo tai nesunkiai padaryti iš pajamų, gautų

iš biznio. "V. L." rėmė kunigus, o pastarieji — ją, akstindami parapijonus skaityti laikraštį.

Kitaip buvo su "L. B." Nors iš vardo jis buvo leidžiamas draugijos, tačiau realybėje "L. B." leido, redagavo, rinko raides, kojinių presuku spausdino ir ekspediciją darė pats vienas J. Šliupas, retai kada gavęs talkos iš pašalies. Jam padėdavo jo žmona (pinigiškai), pati dirbdama prie rūbų siuvimo, jam padėdavo vienas kitas bendradarbis, bet vis tai būdavo parama, sutaupyta iš sunkaus darbo, iš mažos algos, pelnytos karštu prakaitu. Kai redaktoriui tekdavo išvykti ilgesniam laikui su reikalais — sakysime su prakalbomis — susivėluodavo laikraščio išleidimas ir dėl to pykdavo jo skaitytojai.

3. Pačiam Jonui Šliupui stokavo takto, mokėjimo prie žmonių prieiti ir juos įtraukti visuomeninį darbą. Niekas nebando užginčyti to, kad anuo metu Šliupas atliko teigiamų darbų. Tačiau, tiek jo draugai, tiek ir oponentai

MYKOLAS TVARAUSKAS SU ŠEIMA

(Pav. iš "Žvaigždės" Vol. 9, Nr. 1940 m.)

sutiks, kad jam stokavo takto visame jo gyvenime, visose jo visuomeninėje veikloje, esant Amerikoje ir Lietuvoje.

Atvykęs Amerikon laisvamaniu, Šliupas padėjo Brooklyne katalikams organizuoti lietuvišką parapiją — netgi parapijos sekretoriaus pareigas laikinai ėjo! Jis nešykštėjo aštrių žodžių tiems, kurie su juo nėjo, kurie jo neklaušė. Katalikai jam buvo "tamsūnai" ir "šventabezdžiai," kunigai — "Romos drigantai," "krokodiliai," "juodaskverniai." Šliupas parsitraukė iš Lietuvos kun. Burbą, tačiau su juo greit susibarė, suširdo. Skelbdamas laisvamanybę, Šliupas vieną sykį "įsidirasinęs," nuėjo pas kunigą ausinėš atlikti! Per tulą laiką

skelbęs socializmą ("L. B., "Apšvietoj," "Naujojo Gadynėj"), tačiau, kai lietuviai socialistai įkūrė savo Sąjungą ir pradėjo rimtai dirbti, organizuoti darbininkus ir juos klasiniškai šviesti, tai Šliupas trenkė socializmą, pasmerkė socialistus ir pradėjo jiems karą, patapdamas ultra-patriotu ir beveik net sovinitu. Jis daug rašė laisvamaniškų straipsnių ir knygų, leido ir redagavo laisvamanišką "Laisvąją Mintį," tačiau suorganizuoti laisvamanių organizaciją jis nebepajėgė — vis dėl stokos takto, dėl nemokėjimo sugyventi su kitais, dėl, atseit, per didelio ožiškumo.

Apsigyvenęs Lietuvoje, Šliupas pradėjo organizuoti laisvamanių draugiją, tačiau ir ten jis neapsiėjo be skandalų: pykosi su kitais veikėjais ir, rodosi, vienu sykiu buvo prieita arti bylinėjimosi valdiškuose teismuose. Besituokdamas Lietuvoje, jis, laisvamanių tėvas, nuėjo pas kunigą imti šliubo!

Smetonininkų siautėjimo laikais, Šliupas čia ir ten išstodavo prieš fašizmą, jį smerkdamas. O karo metu, kai Raudonoji Armija artinosi prie Lietuvos, guidama ir mušdama hitlerinės armijos, tai Šliupas pasitraukė pas načius į Vokietiją ir ten Berlyne mirė.

Jei Šliupas būtų parodęs daugiau taktiškumą, ir pastovumą, tai, be abejo, jo mokslas, jo talentas kaip kalbėtojo, būtų buvęs sunaudotas kur kas rimčiau ir dar 19-tojo amžiaus pabaigoje Amerikos lietuviuose būtų įvykęs stambesnis persilaužimas, nešąs didesnės naudos progresui.

Viskas susidėjo taip, kad per virš 20 metų po pasirodymo pirmojo lietuviško laikraščio Amerikoje — "Gazietos Lietuviškos" — nemažai laikraščių gimė ir mirė, nepalikdami jokio žymesnio pilkajame gyvenime pėdsako. Politinis žmonių švietimas buvo apleistas ir ano meto spauda mažiausiai juo rūpinosi. Susivienijimas buvo silpnutis, savišalpos draugijos bei klubbai čia ir ten kūrėsi, tačiau jos buvo mažos ir kultūrinėje srity komazišiausiai pasirodė.

Visuomeninis Amerikos lietuvių gyvenimas ėmė gyviau pulsuoti tik su 1905 m., kai įsikūrė Lietuvių Socialistų Sąjunga, pradėjusi leisti Philadelphiajį savaitraštį "Kovą." Be abejo, Rusijos revoliucija daugelį žmonių sužadino, prikeldama iš miego ir pastūmėdama juos darbininkų judėjimą.

Po revoliucijos nuslopinimo nemažai politiniai prasilavinusių žmonių — revoliucionierių

—pradėjo atvykti Amerikon ir jie čia įnešė "ko nors naujo," stimuliuojančio socialistinį darbininkų judėjimą, kuriam po keliolikos metų teko patapti komunistiniu.

Bet apie tai, kas vyko XX-tajame amžiuje, kas nors turės parašyti dar ne vieną straipsnį.

VIII.

Šia proga tenka paminėti kai kuriuos laikraščius, gimusius Amerikoje 19-tojo amžiaus pabaigoje, bet jau mirusius. Tūli jų gyveno trumpiau, tūli ilgiau, kiekvienas, tačiau suvaidino teigiamą ar neigiamą, didesnę ar mažesnę mūsų gyvenime rolę.

APŠVIETA, literatūros ir mokslo mėnesinis laikraštis. Leidėjas: Lietuvių Mokslo Draugystė Amerikoje. Laikraštis buvo spausdintas Prūsijoje, Bitėnų miestelyje Martyno Jankaus spaustuvelyje, bet leistas iš Shennadoah, Pa. Tai buvo aiškus laisvamaniškas žurnalas, prijautęs darbininkų judėjimui, spausdinęs, be moksliniai istorinių straipsnių, platokas knygų apžvalgas. Apšvieta pradėjo eiti 1892 m., mirė 1893-čia.

NAUJOJI GADYNĖ, savaitinis laikraštis, Lietuvių Mokslo Draugystės Amerikoje organas, ėjo kas savaitę iš Mt. Carmel, Pa. Buvo tai darbininkiškas, pro-socialistinis savaitraštis, bet ir jis teigiamai tik apie porą metų—pradėjo eiti 1894 m.—mirė 1896-tais.

LIETUVA, konservatyviai tautinis savaitraštis, išleidinėjo Chicagoje. Šį laikraštį ilgiausiai leido Ant. Olšauskas; jį redagavo Adomaitis-Dėdė Šernas, Kl. Jurgelionis ir vėliausiai Br. Balutis. Lietuva pradėjo eiti 1892 metais. I-mojo pasaulinio karo metu ji tapo dienraščiu, o tuojuo po karo mirė.

GARSAS AMERIKOS LIETUVIŲ, katalikiškas savaitraštis, įkurtas kunigų P. Abromaičio ir J. Žilinsko 1895 m. Šenadoryje, vėliau buvo iškeltas į Minersville, dar vėliau—į Elizabeth, N. J. Mirė 1899 m.

BOSTONO LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS, įkurtas kun. J. Žebrio, išleidinėjęs neilgą laiką Bostone. Kai kun. Žebrys persikėlė iš Bostono į Waterbury, Conn., ten jis buvo pradėjęs lais-ti RYTĄ.

VALTIS, katalikiškai-klerikališkas laikraštukas buvo pradėtas leisti kun. A. Burbos 1894 m. Plymouth, Pa., bet neilgai ir jam teko iš-eidinėti.

DIRVA, bertaininis katalikiškai-klerikališ-

kas žurnalas, leidžiamas ir red. kun. Miluko Šenadoryje. Išleidinėjo nuo 1898 iki 1903 metų.

KATALIKAS, katalikiškai-klerikališkas savaitraštis, pradėtas leisti kun. M. Kraučiuo 1899 m. Čikagoje. Vėliau Kataliką leido Tana-nevičia ir I-mojo pasaulinio karo metu jis bu-vo padarytas dienraščiu, bet neužilgo po karo sustojo ėjęs.

NAUJA DRAUGIJA, "nedėlinis laikraštis, pašvestas darbininkų reikalams," įkurtas 1898 m. Baltimorėje. Jį leido ir redagavo V. Karalius. Tai nedidelis laikraštėlis, kuriame buvo pasisakyta ir už socialistus ir už anarchistus,—aiškus politinės linijos jis neturėjo. Iš Naujos Dr-jos sužinome, kad tuomet jau kai kur gyvavo lietuviškos Amerikos Socialistų Darbo Partijos kuopos. Viena jų veikė Baltimorėje ir ši kuopa kėlė klausimą dėl išspausdinimo lie-tuvių kalboje Socialistų Darbo Partijos konsti-tucijos, pagal kurią lietuviškos kuopos galėtų veikti. Stebėtina, kad Socialistų Darbo Partijos kuopos visiškai išnyko iš lietuvių gyvenimo, nors pati partija dar vis laikosi ir kai ku-riose valstijose rinkimų metu stato savo kan-didatus. 19-tame Naujos Draugijos numeryje (1899 m. geg. 19 d.) telpa V. Karaliaus raši-nys: "Likit sveiki," pranešas, kad laikraščio leidimas yra sulaukomas. Anot autorias:

"Visaip bandėme prisitaikyti prie aukštesnio protiško pakėlimo mūsų žmonių ir pažadint juos veikmėn ant lauko kovos už būvį, bet patėmyjame, kad pageidauti vaisių sunkus mūsų darbas neatneša... Mes dirbome, koliai pajėgų turėjome, o daugiau neįstengėme. Našta truputį persunkė, sunkesnė net už Kri-staus kryžių. Velytumėn, kad tokią naštą draugai visi iš krūvos pandtyų kelti, ar ne-būtų galima ją toliau pastūmėti..."

Be čia suminėtyjų, buvo ir daugiau bandy-mų leisti vienur ir kitur didesnį ar mažesnį laikraštėlį, bet jie mirė nepalikdami jokio žy-mesnio mūsų gyvenime pėdsako. Iš visų, 19-to amžiaus pabaigoje Amerikoje pradėjusių iš-eidinėti lietuviškų laikraščių šiuo metu teiš-eidinėja tik Mahanojaus Saulė ir Brooklyno Vienybė, tačiau ir pastaroji 1933 m. buvo su-bankrūtavusi,—per tūlą laiką neišleidinėjo.

Netenka nei sakyti, jog tūli ano meto laik-raštinkininkai, mojęsi leisti laikraščius, turėjo gerų norų ir įdėjo daug trūšo, tačiau laikraš-čiai išlaikyti tik to neužteko.

(Tąsa ant pusl. 141)

DRAMATURGAS E. O'NEILL

DR. A. PETRIKA

Neseniai New Yorke pradėta vaidinti O'Neilo dramą „The Iceman Cometh“, kuri sudomino ne tik kritikus, bet ir teatrą lankančią visuomenę. Kiekvienas nori pamatyti, ką po dvylikos suvirš metų atostogų sukūrė tasai paskilbusis Amerikos dramaturgas—*Eugene Gladstone O'Neill*. Paskutinės jo dramos, „Ah, Wilderness“ ir „Days Without End“, suvaidinta 1933 m. Taigi ne stebėtina, jei New Yorko Broadway O'Neillo išsiilgo!

O'Neillas yra stambių ir ilgų darbų rašytojas. Ši paskutinė drama, tai jau 37-tas jo kūrinys. Jisai yra Nobelio laureatas (1936 m.) ir net tris kartus laimėjęs Pulitzerio pryzą. Taigi jisai nėra „pranašas be tėvynės.“

Eugene O'Neill ir jo trečioji žmona
Carlotta Monterey.

Jo darbai yra skaitomi bei vaidinami ne tik čia Amerikoje, bet ir užsieniuose. Prieš pastarąjį karą Japonijoje buvo reguliariai statoma daugelis jo kūrinių. Jisai žinomas Pietų Amerikoje ir gana populiarius Tarybų Sąjungoj. Ne su visais O'Neillo visuomeniniais ar politiniais teigimais galima sutikti, tačiau negalima ginčyti to fakto—jog jisai yra šių laikų didžiausias Amerikos dramaturgas! Jisai yra autorius tokių šedevrų, kaip „Beyond the Horizon“ (1920), „The Emperor Jones“ (1920), „Anna Christie“ (1921), „The Hairy Ape“ (1922), „Desire Under the Elms“ (1924),

„Marco Millions“ (1928), „Strange Interlude“ (1928), „Mourning Becomes Electra“ (1931) ir daugybės kitų. Tačiau geriausiu jo kūriniu pripažįstama 13-kos aktų tragedija „Mourning Becomes Electra“ (Elektrai Gedulas Tinka), remtą graikų trilogija, parašyta Aeschilo 458 m. prieš krikščionybę.

O'Neillas gimė New Yorko mieste 1888 m. spalį 16 d. airių šeimoje. Jo tėvas James O'Neill buvo keliaujantis aktorius bei vodevilistas, kuriam geriausiai sekėsi vaidinti vieną rolę—Edmondo Dantės rolę „Count of Monte Cristo“ dramoje. Jisai tą rolę vaidino per 16 metų ir su savo vaidlių trupe apvažiavo po kelis kartus visus didesnius Amerikos miestus. Kartu su tėvais reikėjo keliauti ir mažajam Eugenijui, kol jis pasiekė mokyklinio amžiaus metus. Jam teko mokytis įvairiose New Yorko bei Connecticut valst. mokyklose ir vienus metus (1906-07) Princetono Universitete, N. J. Tačiau jisai mokėsi prastai, gale metų neišlaikė nė vieno egzamino, todėl buvo iš Un-to pašalintas. Tai veik ir visas oficialus jo „išsimokslinimas.“ Pašalintas iš Un-to, O'Neillas 1909 m. išvažiavo, kaip darbininkas, norvegų žėgliniu laivu į Hondurą (Centrinę Ameriką) „aukso ieškoti“, bet ši avantiūra baigėsi pilniausiu fiasko. Iš ten jis 1910 m. pasiekė Argentina, kurioje vertėsi visokiomis atsitiktiniais darbais ir buvo porą kartų gyvuliniais laivais nuvažiavęs į Afriką. 1911 m. O'Neillas grįžo New Yorkan ir gyveno daugiausiai jūrininkų lankomuose saliuose, dažnai miegodamas ant gryno stalo, kai negalėjo užsimokėti \$3.00 savaitei už nakvynę. O'Neillas tuomet labai smarkiai gėrė: išgėręs pusantros kvortos degtinės jis dar galėjo nesvyruodamas eiti ir racionaliai kalbėti. Jo draugai buvo įvairūs padugnių tipai, kurie vis tikėjosi „rytoj pasitaisyti“, nors tas „rytoj“ niekada jiems neišaušo! Iuos tai bohemiskus tipus jisai parodo savo dramoje „The Iceman Cometh.“ Grįžęs iš Anglijos, O'Neillas su draugais taip įsiūliojo, kad ryte pabudo bevažiuojąs į New Orleansą, La. Kaip jis traukinin pateko ir ko jis ten važiavo—pats nežinojo. Ten jis surado savo tė-

vą ir gavo nedidelę rolę jo trupėje, vaidinti kalėjimo sargą. Tai buvo vienintelis O'Neillo kontaktas su teatru! Metęs tėvo trupę, O'Neillas grįžo į Connecticut valstiją ir gavo reporterio vietą prie New London Telegraph.

Tačiau neilgai jam teko šia vieta džiaugtis: 1912 m. pabaigoj gydytojai pripažino jį turint džiovą ir pasiuntė į sanatoriją. Čia besigydydamas, jisai turėjo progos perskaityti Šekspyro, Ibseno, Strindburgo bei kitų dramaturgų darbus, perkainuoti savo prityrimus ir nustatyti gaires savo atečiai. Išėjęs iš sanatorijos, O'Neillas pradėjo rašyti vienakčius scenai veikalėlius (1914). Aišku, jie dar buvo gana menki ir nesurado sau leidėjo. Šie bandymai tačiau turėjo tą gerą pusę, kad O'Neillas pamatė savo, kaip rašytojo bei dramaturgo, silpnąsias puses. Dėl to jisai įsirašė į Harvardo Universiteto dramos kursus, vedamus prof. Bakerio. Čia išbuvęs vienus metus, juos metė ir vėl ėmėsi rašymo. Tuomet (1915) jisai gyveno Cape Cod, Mass. valst., ir čia susipažino su rimtų teatro mėgėjų grupe, vadinama Provincetown Players. Ši tai grupė sutiko vaidinti O'Neillo kūrinius. Tokie vaidinimai buvo ruošiami dažniausiai tūloj pašūrėj-kluone, esančiam įlankos pakrantėj. Kai kas dabar tą kluoną vadina "O'Neillo laboratorija." Sekamais (1916) metais kalbamieji vaidilos persikėlė į New Yorką ir pasivadino Washington Square Players, iš kurių vėliau išsiritė dabar gerai žinoma organizacija — Teatro Gildija (Theatre Guild). Savo darbą tuomet jie pradėjo MacDougal gatvėj esančiame improvizuotam tvarte, kur jie suvaidino devynias realizmu persunktas O'Neillo dramas. Kunigija ir policija jiems, kaip radikalams, nemaža kenkė. Iš šios vaidilų grupės išėjo tokios šių dienų garsenybės, kaip Edna St. Vincent Milay, Ann Harding, Paul Robeson ir kiti. Šis poetų bei dramaturgų realizmas tai buvo vaisius tos pačios šio krašto kultūrinės revoliucijos, kuri davė seriją tokių įžymių novelistų, kaip Teodoras Dreiseris, Karolis Sandburgas ir kiti.

O'Neillo, kaip dramaturgo, pradžia buvo gana sunki. Nors pirmieji jo veikalėliai jį šiek tiek išgarsino, tačiau tikrąją jo karjeros pradžią reikia skaityti nuo 1917 m., kai tris jo vienaaktes dramas išspausdino to meto pirmieji literatūros žurnalas "The Smart Set," kurio redaktoriais buvo du energingi rašytojai — G. J. Nathan ir H. L. Menken. Juodu įžiūrėjo

tikrąjį O'Neillo talentą ir jam padėjo. O'Neillas metė gėres ir 1918 m. parašė pirmą išbaigtą dramą "Beyond the Horizon," kuri laimėjo Pulitzerio prizą, kaip geriausias tų metų scenos veikalas. Per sekamus 20 metų O'Neillas dirbo sunkiai ir parašė daugumą savo darbų. 1921 m. kita jo drama, "Anna Christie," gavo antrą Pulitzerio prizą, o 1928 m. sensaciniai-s seksualinė drama "Strange Interlude" — gavo trečią. Šią pastarąją jisai rašė ištisus metus. 1928 m. jisai pradėjo rašyti savo didžiausią tragediją "Mourning Becomes Electra," kurią Prancūzijoje gyvendamas rašė per tris metus.

Ieškodamas sau ramios vietos gyventi ir dirbti, O'Neillas įsikūrė Georgia valst. pajūryje. Tačiau pajūris jam nusibodo ir 1932 m. jisai apsigyveno Kalifornijoje. Ten begyvendamas O'Neillas apmetė metmenis devynių dramų ciklui, vaizduojančiam Amerikos gyvenimą nuo 1775 iki 1932 metų, pavadintam "A Tale of Possessors Self - Dispossessed." Dirbo jisai smarkiai ir tūlas ciklo dalis-dramas jau parašė. Tačiau 1943 m. jo sveikata pusėtinai pašlijo: jam pradėjo drebtė rankos ir pasireiškė kiti paralyžio simptomai (Parkinson's disease). Dėl to darba laikinai teko nutraukti. Dabar jisai nė ranka, nė mašinėle rašyti nebegali, viską reikia diktuoti.

Be ciklo dramų, tuo "poilsio" metu O'Neillas parašė dar tris savistovias dramas: dabar vadinamą "The Iceman Cometh," tuoj scenoje pasirodysiančią "A Moon for the Misbegotten" ir sekamų metų pradžioj vaidinti pradedamą "A Touch of the Poet." Tai vis ilgi scenos kūriniai, reikalingi 4-5 vaidybos valandų. Sakoma, jog jis parašė ir "By Way of Orbit," trumpesnį veikalėlį, kurių būsimanti atskira serija. Svarbiausiu tačiau savo kūriniu O'Neillas skaito tik ką baigtą darbą "Long Day's Journey into Night," kurioje jisai išreiškia savo filosofines pažiūras. Šis veikalas, kaip patsai autorius sako, bus ne vaidintinas, tik skaitytinas. Pasaulinį jį išleisti jisai sutinka tik už 25-kių metų po jo mirties, ne dabar.

Šiuo metu O'Neillas gyvena New Yorke. Baigęs režisuoti savo "Icemaną," jisai ruošia scenai "A Moon for the Misbegotten". "The Iceman Cometh" vaizduoja New Yorko gyvenimą 1912 m., kas tokio panašaus į žinomą Maksimo Gorkio dramą "Dugne" (Na Dne), nors ir ne taip vykusiai jis tai patiekia.

GORKIS IR LIETUVIŲ LITERATŪRA

PROF. K. KORSAKAS

Milžiniška M. Gorkio figūra aukštai iškyla pasaulinėje literatūroje. Jo didingojo talento gaivinamos įtakos buvo paveikti žymiausieji XX amž. rašytojai. M. Gorkio veikalai milijonais egz. apėjo visą žemės rutulį, visur palikdami savo uždegantį pėdsaką. „Maksimas Gorkis ne tikrai nepaprastas menininkas, jis kažkas daugiau—jis gyvas savo epochos įkūnijimas. Per jį milijonai žmonių, visi žemėnieji žmonijos sluoksniai įgyja balsą, kad niekuomet daugiau nebeprarastų jo,“—sakė apie M. Gorkį žymus danų rašytojas Martin Andersen Nexso. M. Gorkio veikalai tą balsą jau seniai suteikė ir lietuvių darbo liaudžiai.

Pirmą kartą M. Gorkio žodis lietuviškai suskambėjo 1902 metais. Tų metų „Vienybėje Lietuvninkų“ (Nr. 18) buvo išspausdinta „Daina apie audros šauklį.“ Šis žymusis M. Gorkio kūrinys, vos prieš metus nusukambėjęs per visą plačiąją Rusiją, kaip artėjančios revoliucijos pranešėjas, pasirodo, tuoj rado atgarsį ir lietuvių pažangiosios emigracijos spaudoje.

Tai buvo pradžia M. Gorkio susitikimo su lietuviškuoju skaitytoju—vaisinga ir daug žadanti pradžia. Garsusis M. Gorkio „Burevestnik“ nuo čia pradeda savo nepaliaujamą skriejamą per lietuvių literatūrą. 1905 metais randame naują jo vertimą „Darbininkų Viltyje“ (Nr. 12, vertė J. Dydinskis). 1913 metais jį naujai išverčia Balys Sruga, pavadindamas „Daina apie narūną.“ Po to jis dar keletą kartų verčiamas ir spausdinamas įvairiuose pažangiuose leidiniuose. 1936 metais M. Gorkio „Burevestniko“ naują vertimą norima išspausdinti „Literatūros“ žurnale, tačiau kaip kadaise carinė cenzūra, taip to meto smetonių—vertimą išbraukia: lietuviškoji buržuazija bijo artėjančios audros, kurią iškalingai skelbia M. Gorkio kūrinio revoliucinė simbolika. Paskutinįjį „Audros šauklį“ vertimą parūpina jau Tėvynės karo metais Salomėja Nėris—nemiršamojo M. Gorkio kūrinio žodžiais mūsų poetė tartum išreiškia savo tikėjamą galutinę pergale prieš fašizmą, kurį sutriuškino tarybinės liaudies rūstybės audra.

Toks yra ne tik šio vieno M. Gorkio kūrinio kelias į lietuvių skaitytoją. Su panašiu pasikartojančiu pasisėkimu verčiama ir jo „Gies-

mė apie sakalą.“ Pirmą kartą išversta į lietuvių kalbą 1903 metais, ligi šiol ji yra susilaukusi 6 vertimų, kurių paskutinytis priklauso poeto Kazio Binkio plunksnai. Ir kiti žymieji M. Gorkio kūriniai, kaip „Dvidešimt šeši ir viena,“ „Legenda apie Danko,“ „Čanas ir jo sūnus,“ „Kartą rudenį“ ir kt., yra po keletą kartų verstą įvairių vertėjų, pakartotinai dėjusį pastangas juo tiksliau ir tobuliau perteikti M. Gorkio žodį lietuviškai skaitytojui.

Populiarioji M. Gorkio „Kalinio daina,“ pirmą kartą išversta 1907 m. („Žarija,“ Nr. 17) ir pakartota 1908 m. Tilžėje išleistame dainų rinkinyje „Kibirkštis,“ 1912 metais vėl naujai verčiama Julius Janonio. Tada dar tik pradėdantis mūsų proletariato poetas su ypatingu kruopštumu mėgina išversti šią populiarią dainą, tačiau, kaip rodo išlikę pirmieji vertimo variantai,—vertimas J. Janonio nepatenkina ir jis jo neišspausdina. 1914 metais J. Janonis vėl imasi naujai verstą šią dainą—ir jos dabar jau nusisekęs vertimas ne tik papuošia poeto literatūrinį palikimą, bet ir ilgiems metams įeina į lietuvių revoliucinių dainų repertuarą.

Tai rodo, su kokia meile ir atsidėjimu J. Janonis vertė M. Gorkį.

Po pirmųjų M. Gorkio kūrinių pasirodymo mūsų periodikoje, daugiausia pažangiuose, socialistinės krypties laikraščiuose—įsėina ir pirmosios M. Gorkio knygos lietuvių kalba. Jau 1906 metais Amerikoje išleidžiamas pirmasis M. Gorkio rinkinys lietuviškai—„Pasakojimai,“ kuriame randame 6 jo kūrinius. Po šio rinkinio seka atskiromis knygelėmis išleisti kiti jo apsakymai, kaip „Kartą rudenį,“ „Sausio devintoji“ ir kt.

Garsioji M. Gorkio pjesė „Ant dugno,“ išversta į lietuvių kalbą K. Vairo, susilaukia Amerikoje net dviejų leidimų—1914 ir 1918 metais.

Buržuazinėje Lietuvoje M. Gorkis, suprantama, nėra pageidaujamas rašytojas. Buržuazinės leidyklos pradžioje rengia leisti jo knygų vertimus. M. Gorkio kūriniai tik retkarčiais tegali pasirodyti periodiniuose pažangios krypties leidiniuose, bet ir čia jie neretai karinės cenzūros braukiami, o patys leidiniai

konfiskuojami. Tačiau M. Gorkio vardas vis labiau populiarėja plačiose Lietuvos masėse. Lietuvių skaitytojas vis labiau trokšta išgirsti M. Gorkio žodį, skambantį jam kaip išlaisvinimo šauksmas iš kapitalistinės vergovės. Ir M. Gorkio kūriniai, pagaliau, pralaužia sau kelią į lietuvių literatūrą. Jų pasirodymo lietuvių kalba nebepajėgia sulaukyti nei smetonių cenzūra, nei buržuazinių leidyklų atsisakymas juos leisti. Jie išspausdinami dažniausia pačių vertėjų arba private iniciatyva. Pradedant 1934 metais, vienas po kito pradeda rodytis didžiųjų M. Gorkio kūrinių vertimai lietuvių kalba—P. Vaičiūnas išverčia „Italijos pasakas“, V. Montvila garsųjį romaną „Motina“ ir apysaką „Buvusieji žmonės“, A. Venclova—„Mano universitetai“, K. Augulis—„Žmonėse.“ 1939 metais išeina rinktinis M. Gorkio apysakų rinkinys „Žmogaus gimimas“ ir romanas „Išpažintis.“

Visos šios M. Gorkio knygos su didžiausiu pasisekimu tūkstančiais egzempliorių pasklinda po Lietuvą, keldamos skaitytojų sąmonėje nepasitenkinimą buržuazine santvarka, miesčioniškumu, žadindamos juos į kovą prieš reakciją fašizmą ir ruošdamos lietuvių tautą tarybinei santvarkai, kurios atėjimas tada buvo jau vis labiau jaučiamas.

Tie gausūs M. Gorkio kūriniai vertimai lietuvių kalbą daug prisidėjo prie lietuvių skaitytojo kultūrinio ir literatūrinio lygio pakėlimo, prie susidarymo mūsų tikro ir teisingo požiūrio į literatūros paskirtį, į jos pažangiųjų uždavinius. M. Gorkis mokė savo raštais lietuvių skaitytoją, ko jis turi ieškoti literatūroje ir ko reikalauti iš rašytojų. Dar daugiau—M. Gorkis buvo mokytojas mūsų rašytojams. Jau savo nepaprastu gyvenimu—iškilimu iš darbo liaudies gelmių į pasaulinės kultūros viršūnes—M. Gorkis rodė mūsų taip pat liaudiško kilimo rašytojams, ko galima pasiekti literatūroje darbu, pasiryžimu, ištikimumu liaudžiai.

M. Gorkio kūriniai jau iš seno pasidarė sektiniais pavyzdžiais ir literatūrinio meno normomis žymiausiems mūsų rašytojams. Antai, dar 1905 metais J. Bilūnas straipsnyje „Mūsų gyvenimo ilgėlės ir usnys,“ kritikuojo, kad kurias ano meto mūsų literatūros negeroves, nurodo M. Gorkio pavyzdį, kaip išvengti kraštutinio natūralizmo, sakydamas: „O kaip neapsakomai dailiai, su kokiuo dailos pajauti-

mu M. Gorkis apsakymėlyj „Vieną kartą rudenį...“ aprašinėjo „negražius“ daiktus!“ Paties J. Bilūno kūryboje nuskamba ne vienas motyvas, artimas M. Gorkiui. Jo „Laimės žiburio“ herojus yra lyg tam tikra varijacija M. Gorkio legendarinio Danko, kuris savo širdimi šviečia žmonėms kelią per gyvenimo sute- mas.

M. Gorkio poveikio žymių aptiktume ir kitų lietuvių rašytojų kūryboje, tik tam reikia gilesnių, ligi šiol mūsų kritikos dar neatliktų, sugretinimų ir nagrinėjimų.

Savo ruožtu svarbu pažymėti, kad ir M. Gorkis neliko abejingas lietuvių literatūrai. Gyvai domėdamasis visų carinės Rusijos tautų kultūra, jis buvo organizavęs leidyklą „Parus“ tų tautų literatūrinėms antologijoms leisti. Išleisdamas lietuvių ir suomių literatūrų antologijas, toji leidykla 1915 metais buvo ėmusi ruošti ir lietuvių literatūros antologiją. Antologijos ruošimui vadovavo pats M. Gorkis, pritraukęs į talką tokius žymius rusų rašytojus, kaip V. Briusovą, V. Ivanovą ir kt. Tikslai karo įvykiai sutrukdė išleisti tą jau beveik paruoštą lietuvių literatūros antologiją, tačiau didžiojo rusų rašytojo parodytos pastangos išvesti lietuvių literatūrą į platesnį pasaulį visada liks kaip šviesus šio didžiojo internacionalisto, humanisto, mažų tautų draugo, atminimas.

M. Gorkio didžioji įtaka ypačiai žymi pažangiajai lietuvių literatūrai. Mūsų pažangieji rašytojai visada žiūrėjo į M. Gorkį, kaip į savo literatūrinį mokytoją ir idėjinį vadą. Jie ne tik vertė ir populiarino jo veikalus Lietuvos visuomenėje, bet ir klausėsi jo žodžio, kaip giliaminio nurodymo. M. Gorkio veikalai padėjo literatūriškai ir ideologiškai susiformuoti visai eilei mūsų pažangiųjų rašytojų. Darbas, įdėtas beverčiant M. Gorkio „Motiną,“ tave abejo, pagreitino V. Montvilos išaugimą į tarybinį poetą. Visuose pažangiosios mūsų literatūros periodiniuose leidiniuose randame M. Gorkio vardą, kuris čia iškeliamas pro smetonių cenzūros varžtus kaip kovos vėliava ir idėjinės programos ženklas. M. Gorkio uždegantis kvietimas dirbti dėl socializmo statybos Tarybų Sąjungoje, ryžtingai kovoti prieš kylančią fašizmo grėsmę, jo pranašingas įspėjimas apie antrąjį pasaulinį karą buvo girdimas ir lietuvių pažangiųjų rašytojų.

Iš visų didžiųjų rusų rašytojų M. Gorkis, be

abejo, turėjo žymiausią poveikį lietuvių literatūrai. Šalia Levo Tolstojaus, jis daugiausia verstas į mūsų kalbą rusų rašytojas. Tačiau dėl naujų socialistinių idėjų, dėl uždegančio revoliucinio patoso, dėl gilaus humaniškumo ir liaudiškumo su jo įtaka mūsų rašytojams negali lygintis joks kitas naujųjų laikų rašytojas. Vaižgantas, J. Biliūnas, J. Janonis, K. Binkis, Sal. Nėris, V. Montvila, B. Sruoga, P. Vaičiūnas, Ant. Venclova—štai mūsų rašytojai, kurie vienu ar kitu atžvilgiu siejasi su M. Gorkiu, yra arba vertę jo raštus, arba jautę jo poveikį. Lietuvių literatūra daug kuo skolinga M. Gorkio genijui!

Šiandien lietuvių tarybinei literatūrai didysis M. Gorkio palikimas šviečia neįsėdintu pavyzdžiu, Socialistinio realizmo pradininkas, genialus menininkas, didysis rusų tautos rašytojas, ištikimas darbo liaudies draugas ir vaizduotojas, nepalaužiamas kovotojas dėl socializmo pergalės—toks prieš mus iškyla M. Gorkis, kuris ir šiandien tebėra gyvas.

Tarybų Lietuvai

Anuos laikus, kaip didį, sunkų kalną
Mes nešėm ant pečių ir nykome juose,—
Jie kietu akmeniu vis sėdo mums į delną
Ir raukšlėmis vis augo veiduose.

Todėl taip džiaugėmės nutraukę jungo grandį,
Nutraukę vargo kalną nuo savęs,
Ir taip plačiai, kaip nemunai balandy,
Sulaužę ledą tvindome gatves.

Nors mūsų gretas griuvėsių žvilgsniai lydi,
Nors nemažai dar usnių laukuose,
Bet mes laisvi ir stiprūs liepoms žy dint
Ir su mumis mūsų pergalės dvasia.

Pakelsim mes griuvėsiuos naujus mūrus,
Tegul žydės žiedai iš mūs dirvos,
Tegu banguos tikrosios laimės jūros
Gelsvais keliais Tarybų Lietuvos.

Vacys Reimeris.

Pietų Amerikos Lietuvių Kongreso atstovai lanko plenarinės sesijos ULK patalpose.

VILNIAUS DAILĖS MUZIEJUS

DAIL. V. MACKEVICIUS

Tarybų Lietuvos kultūriniame gyvenime įvyko didelės reikšmės įvykis: atidarytas Vilniaus Dailės Muziejus. Šis muziejus buvo įkurtas tarybų valdžios 1940 metais.

Iš buvusių Vilniaus šeiminkų—lenkiškųjų ponų—Tarybų Lietuvai atiteko tikrai skurdus palikimas muziejų srityje. Šiame turtingame architektūriniame paminklais mieste nebuvo nei vieno žymesnio dailės kūrinių rinkinio, prieinamo plačiajai visuomenei. Visos esančios meno vertybės tūnojo privačių asmenų salionuose.

Naujame Tarybų Lietuvos sostinės gyvenime buvo gyvas reikalas įkurti dailės muziejų. Pasirinkta stilingi architektai Gucevičiaus statytieji Vilniaus rotužės rūmai, į kuriuos pradėta rinkti įvairios meno vertybės. Karas nutraukė muziejaus vystymąsi. Vokiečių okupacijos metu daug vertingų rinkinių pasigrobė iš muziejaus visokie gebitskomisariai hingstai ir kitokie vandalai. Buvo apnaikintos ir muziejaus patalpos.

Nuo pirmųjų Vilniaus išvadavimo dienų pradėta muziejų tvarkyti ir ruošti ekspozicijai. Atlikus visą parengiamąjį darbą ir papildžius muziejų naujais kūrinių, ypač iš naujosios lietuvių dailės, jis atidarytas visiems lankytojams.

Einant į atskiras muziejaus sales, dėmesį atkreipia vestibuliuose pastatytos P. Vaivados skulptūros "Generalisimas Stalinas" ir "Leninas," pasižymincios išraiškingumu ir nuosaikia forma. Reikšmingas yra senosios Vilniaus meno mokyklos skyrius. Šiame skyriuje išstatyti XVIII amž. pabaigos Vilniaus universiteto tapybos katedros vadovų Smuglevičiaus ir Rustemo bei jų amžininkų darbai. Senosios Vakarų Europos dailės skyriuje rasiame, kad ir ne pirmaeilis, bet būdingas XVI—XVII ir XIII šimtmečių flamandų, italų, ispanų mokyklų atstovus, kaip antai Xymenez Francisco, Solvotor Roso, Fran Francen, Carrecci, Bassano ir kt.

Naujosios lietuvių tapybos ir skulptūros skyriuje išstatyta eilė kūrinių senosios ir jauniosios dailininkų kartos, kaip antai: Lietuvos

TSR nusipelnusio meno veikėjo K. Kalpoko, Žmuidzinavičiaus, Vienožinskio, Didžioko, Lietuvos TSR nusipelnusio meno veikėjo Rimšos ir J. Mikėno, toliau Žikaro, Eidukevičiaus, Gudaičio, P. Aleksandravičiaus, P. Vaivados, V. Mackevičiaus, Bulakos, Vaineikytės, Palaimos, Žebenkienės-Trečiokaitės, Mergašilsio, Jurbūnienės, Račkauskaitės-Cvirkienės, N. Petrulio ir kitų.

Tolesnis vystymasis lietuvių dailės neabejotinai turės ryšio su broliškų tautų ir pirmoje eilėje su rusų dale. Muziejus sudarė rusų dailės skyriaus užuomazgą. Jame jau yra keletas senosios rusų mokyklos vardų, kurių tarpe yra Levickio, Tropinino, Makovskio, Levitano, Korovino kūriniai. Netolimoje ateityje numatyta šį skyrių praplėsti naujais tarybinio laikotarpio dailininkų darbais. Grafikos skyriuje išstatyta vertinga XVI ir XVII šimtmečių dailininkų darbų kolekcija.

Naujai lietuviškajai grafikai atstovauja dailininkai: Jurbūnas, Bulaka, Kuzmickas, Kulakauskas, Katiliūtė, Kučas ir kiti; rusų grafikai—Kravčenko, estų Viraltas.

Vilniaus Dailės muziejaus augimo perspektyvoje numatyta žymiai praplėsti naujosios lietuvių dailės skyrių: papildyti jį tarybinio laikotarpio naujais dailininkų darbais. Be to, netolimoje ateityje numatyta atidaryti lietuvių liaudies meno ir taikomosios bei dekoratyvinės dailės skyrius. Taip pat reikia pažymėti, kad netrukus į Vilniaus dailės muziejų bus perkelta ir Kauno M. Čiurlonio vardo dailės muziejaus keletas žymiausių M. Čiurlonio paveikslų. Tuo tarpu muziejuje išstatytas tik vienas M. Čiurlonio kūrinys iš ankstyvesnio jo kūrybos periodo.

Vilniaus Dailės Muziejus savo apimtimi tebėra tik pradinėje stadijoje. Bet šiandieną, kada meno puoselėjimui plačiose masėse skiriama didelė reikšmė, neabejotinai bus įdėta daug pastangų muziejui augti taip, kad jame pilnai atsispindėtų naujosios tarybinės lietuvių dailės pasiekimai, lietuvių liaudies meno turtingumas.

NUO BERNO IKI GENEROLO

JONAS MARCINKEVIČIUS

I.

Saulė jau buvo nusileidusi už medžių viršūnių. Kaitra aprimo. Maloni vėsma dvelktelejo žemės paviršius. Jonukas pirmuosius metus ganė pas turtingą ūkininką bandą. Visą laiką žylevusias karvės, pagaliau išlindo iš krūmų ir godžiai liežuviais plėšė žolę. Jonukas gulėjo paunksnėje, tartum nutirpęs įsižiūrėjęs į čia

GEN. JONAS MACIAUSKAS

pat ramiai šniokstantį tamsiai žalią mišką ir visa siela įsiklausęs į jo atgarsius. Skruzdės kopė jam ant pečių, peteliškės vos nenutūpdavo į jo suveltus plaukus, o žali, riebių vikšrai skubiai lipo per jo sutrūkusias blauzdas, čia vėl tankių krūmų paukšeliai čvirinėjo jam kažką viršum galvos. Berniukui buvo graudu. Jis jautės našlaitis, visų apleistas. Tokiu jis ištiesų ir buvo. Jo tėvas, paprastas Obelių miestelio darbininkas, mirė Jonukui visai mažam beesant. Jis lyg per rūkus prisimena kaj jo

tėvas, grįžęs iš pripuolamo darbo, slapčia pasižvalgydavo po spintelę, bene ras bent kraušlą duonos, bet jos neradęs sėdėdavo prie stalo niūrus ir piktas. Tėvui mirus, motina vėl išėjo į dvarą kumečianti.

—Kad tik aš greičiau užaugčiau,—galvojo berniukas,—kad tik užaugčiau!

Didžiulės eglės kilo viršum jo, jauna voveris šokinėjo nuo vienos šakos ant kitos, lyg erzindama piemenį savo laisve. Jis taip pat užsispokojo į ją ir taip jai ėmė pavydėti, kad nė pats nepasijuto kaip iš už nugaros priešo prie jo šeimininkas.

—Guli, icliau tu, o kokios karvės. Vien pilvai įkritę.

—Dėde, šiandien buvo didelė kaitra. Īki vakaro priės.

—Priės, šunsnuki tu!

Ir čiupęs už apykaklės, ūkininkas ėmė jam botagu čaižyti per blauzdas.

—Dėde, dėdyte, už ką gi mane taip skaudžiai muši? Juk aš nekaltais.

—Tu kaltas, šunsnuki jau dėlto, kad ubagas, kad jau iš kalnierių smirda. Ir už tai tave visą gyvenimą lups, ir senatvėje bakins. Taip jums ir reikia!

Kitą dieną ji aplankė motina. Jis pasiskundė jai tokiu nežmonišku ūkininko elgesiu.

—Aš pabėgsiu, mama,—dusliai kartojo Jonukas.—Negi pas visus taip? Kitur turi būti geriau.

Motina pasisodino sūnų greta savęs ant kupstelių ir ėmė glausti prie širdies, ir glostyti jo plaukus. Šluostydama apsiaverkusį savo veidą ji bučiavo jo virpančias lūpas, akis, tokias brangias, tokias kūdikiškas, o jau liūdnuomo prtvinkusias akeles.

—Vargšui visur tas pats. Tavo gaspadorius bent sūrio į tarbelę įdėda.

—Nenoriu aš jo sūrio,—spyrėsi vaikas.—Jis man kietas kaip akmuo.

Suvargęs ir giliai susimąstęs septynerių metų berniukas parginė pertvinkusias pienu karves namo. Vos tik jis nuėjo į kūdrą nusiplauti sutrūkusią koją, atėjo ūkininkas.

—Pabėk į lentpiūvę.

Norint nenorint teko bėgti. O lentpiūvėje

darbas virė, kaip avilyje. Ilgi blizgą piūklai dusliu girgždesiu skrodė ilgus rąstus, o vanduo su riksmu krito nuo ratų į upę ir putotas triukšmingai kunkuliuo tarp aukštų krantų.

Jonukas su suaugusiais vyrais tampė lėntas, nes šeimininkas statėsi sau naujus namus su aukštais plačiais langais ir geltonai dažyta veranda...

II.

Jonas Macijauskas jau buvo praėjęs ilgą, sunkių bandymų ir garbingų kovų kelią.

1915 metais dvarininkas, pas kurį kumečiauvo jo motina, vyko į Rusiją ir jį, keturiolikos metų berniuką, paėmė su savim kaip vežėją. Polocke, davęs jam rublį ir taręs "dabar gali eiti kur nori, tu man nebereikalingas," paliko jį gatvėje. Berniukas tačiau nenusiminė. Jis pradėjo sparčiai dirbti, paskui, įstojo į Raudonąją gvardiją, kovojo su interventais, nelegaliai grįžęs Lietuvon dirbo pogrindinį liaudies darbą, pagaliau pateko baltalietuvių belaisvėn ir išsėdėjęs arti dviejų metų kalėjimuose buvo iškeistas į baltuosius kalinius. Po to, stojo į karininkų kursų. 1936 metais baigęs karinę akademiją 1940 metais atvyko jau į tarybinę Lietuvą, kaip Raudonosios Armijos atstovas. Kada Lietuva tapo tarybine, Macijauskas liko dirbti giminėje, Raudonosios Armijos lietuvių teritorinio korpuso eilėse.

Jono Macijausko kova davė vaisių, jo svajonės išsipildė. Jis vėl tame pačiame krašte, jo krūtinė vėl alsuoja tuo pačiu oru kaip jaunystėje; jis vėl tuose pačiuose kraštuose, ant tos pačios žemės, kurioje vargo, bet ją mylėjo ir dėl jos kovojo. Jos džiaugsmai ir sielvartai visuomet jam buvo suprantami ir artimi; nuo savo giminės jis niekuomet nebuvo atitrūkęs.

—Kur gi mano vargšė motina, kartą pats save paklauskiau?—pasakoja generolas Macijauskas.

Ir jis nuvažiavo namo. Bet motinos jis Obeliuose neberado. Ji buvo ubagyne.

Išėjo jo pasitikti suvargusi senutė ir ilgai mirkčiojo apsiašarojusiom akim, kol jį pažino.

—Viešpatie,—sukliko motina,—koks tu dabar gražus!

Iki pat grabo lentos motina negalėjo įsivaizduoti, kad iš piemenėlio galėtų pasidaryti pulkininkas (Macijauskas tuo metu dar tebuvo pulkininku), kad visi sveikintų ir jo klausytų...

—Matai, mama, ir ne visur vargšui tas pats,

—šypsosi sūnus ir parsivežęs ją į Kauną apgyvendino šviesiuose namuose.

III.

Nuo pat pirmos dienos Jonas Macijauskas šešioliktoje lietuviškoje divizijoje. Jis dalyvavo jos formavime, jis ją auklėjo, jis visus užkrėsdavo savo optimizmu, tvirtu tikėjimu į galutiną pergalę. Su ja jis kautynėmis perėjo kelią nuo Oriolo iki Baltarusijos, jis kovėsi dėl Polocko, ties Šiauliais, dėl Žemaitijos galutinio išlaisvinimo. Pagaliau su N. pulku įsiveržė į Klaipėdą. Ant jo krūtinės septyni medaliai ir ordinarai—jis generolas-majoras, TSRS Aukščiausiosios Tarybos deputatas, jį gerbia lietuvių tauta. Jis yra paprastas ir nuoširdus gyvenime, mėgsta dažnai susitikti su ūkininkais iš savo tėviškės ir pakalbėti apie tolimą praeitį, kada jis, paprastas piemuo, ganė Lietuvos laukuose turtingo ūkininko bandą.

Pirmieji Amerikos Lietuviai

(Tąsa nuo pusl. 123)

BIBLIOGRAFIJA.

LIETUVIAI AMERIKOJE, parašė Fr. Jonas, Plymouth, Pa., 1899 m.

AMERIKA, paruošė V. K. Račkauskas, išleido "Jaunoji Lietuva," Chicago, Ill.

ISTORIJA CHICAGOS LIETUVIŲ ir JŲ PARAPIJŲ, išleido "Lietuva," Chicago, Ill., 1900 m.

APSŽVIETA, literatūros ir mokslo mėnesinis laikraštis, 1893 m., Shenandoah, Pa.

NAUJA DRAUGIJA, nedėlinis laikraštis, pašvęstas darbininkų reikalams, Baltimore, Md., 1899.

AMERIKOS LIETUVIAI XIX ŠIMTMETyje, iš kun. A. Miluko paskaitų, Tomas I, "žvaigždės" spauda, Philadelphia, Pa., 1938.

LAISVOJI MINTIS, Scranton, Pa., 1912 m. LIETUVIŠKIEJI RAŠTAI IR RAŠTININKAI, spausdinta Tilžėje, 1890 m., išleista Baltimorės M. D. L. M. Draugystės.

BUDAS SENOVĖS LIETUVIŲ ir ŽEMAIČIŲ, parašė Simanas Daukantas, išleido Sus. Liet. Katal. Amerikoje, 1892, Plymouth, Pa.

PIRMIEJI AMERIKOS LIETUVIŲ PROFESIONALAI ir KRONIKA, parašė A. Milukas, Philadelphia, Pa.

AMERKOS LIETUVIŲ KRONIKA, parašė A. Milukas, Philadelphia, Pa.

RETOS KNYGOS

J. JURGINIS

Senai lietuviškai knygai išlikti iki mūsų dienų buvo labai sunku. Nemaža jų žuvo per pačius karus, vedamus Lietuvos teritorijoje. Daug jų buvo pagrobta įvairių užkariautojų, kelis kartus nusiautusių visą Lietuvą. Knygų vertė senais laikais buvo daug didesnė, negu dabar, ir tai buvo gerai žinoma tų laikų kariaams. Neradami ko geresnio pagrobti, jie grobdavo knygas ir ištisas bibliotekas. Daug knygų iš Lietuvos išgabeno 17 ir 18 amžiais švedai, vėliau prancūzai, bet daugiausia jų pagrobė per pirmąjį ir dabartinį pasaulinį karą vokiečiai. Todėl nenuostabu, kad senos ir retos knygos atsidūrė toli už Lietuvos sienų. Pavyzdžiui, 1680 metų knygos, pavadintos "Pradžia pamoksla dėl mažų vaikelių" vienintelį egzempliorių turi Britų Muziejus Londone, pirmąją lietuvišką knygą 1547 metų leidimo Mažvydo Katekizmą — Karaliaučiaus universitetas. Per pirmąjį pasaulinį karą iš Lietuvos buvo išgabentas vienintelis 1595 metų Daugšos katekizmo egzempliorius ir dabar nežinia, kur jis yra. Taip pat dar niekur nesurastas Rysinsko "Katekizmas, ta est surinkimas vieiros krikščioniškos del mokimo bernelių," išspausdintas 1624 metais.

Todėl kiekvienas senesnės lietuviškos knygos suradimas yra mūsų kultūros ir mokslo gyvenime reikšminga naujiena. LTSR Mokslų akademija, mūsų vyriausybės uoliai padedama, neseniai surado ir įsigijo keletą tokių knygų retenybių. Tai daugiausia 16-18 amžiaus lietuviškos knygos, rašytos ir spausdintos Prūsijoje. Iš jų pirmon eilėn minėtinos J. Bretkūno "Pastila tatai esti trumpas ir prastas išguldymas evangelių," spausdinta 1591 metais Karaliaučiuje, Vilento "Catechizmos" 1612 metų, Kvando "Biblia," išleista 1755 metais, Kanterio "Prarakai" 1754 metų, Ruhigo veikalai ir keletas kitų retų lietuviškų knygų.

Čia paminėtos knygos, kaip matome, daugiausia religinio turinio, nes tik tokios anais laikais Lietuvoje ir tebuvo rašomos. Tačiau jos dar nėra virtusios paprastomis bibliografinėmis retenybėmis, turinčiomis piniginę, o ne mokslinę vertę. Šitos knygos dar tebėra pagrindiniai šaltiniai lietuvių kalbos ir kitų šakų mokslui. Jos buvo leidžiamos protestantų ti-

kybiniais tikslais, tačiau jų kalbos grynumu buvo labai rūpinamasi, nes kiekviena klaida, kiekvienas kalbos netobulumas lengvai galėjo sukelti nesupratimų tarp tikinčiųjų ir kunigų. Tų knygų kalba buvo nuolat taisoma. Sulyginę Bretkūno Pastilos ir Kvando Biblijos žodžius ir sakinius, gauname įdomią medžiagą mūsų rašomosios kalbos evoliucijai. Pargabenus šitas knygas į Akademijos biblioteką, pirmas jomis susidomėjo akademikas Balčikonis. Jis čia apsieičia rado medžiagos didžiajam lietuvių kalbos žodynui. Nemaža duomenų ras tose knygose ir žodžių kitėjimo arba gramatikos formų tyrinėtojai. Taigi, senosios knygos yra pirmieji mūsų kalbos šaltiniai. Tačiau būtų klaidinga manyti, kad jos turi tik kalbinės ir bibliografinės reikšmės.

Kvando Biblijos prakalboje yra, pavyzdžiui, trumpa biblijos vertimo į lietuvių kalbą istorija, kuri ištisą šimtą metų buvo vienintelis žinių šaltinis apie šios rūšies lietuviškas knygas. Toje prakalboje rašoma: "Jis prikėlė po česu vieną iš mokytojų (Bretkis buvo vardas jo), kursai knygas Bibelio pertaisė lietuviškai, malonėdamas labai, kad šitas šventas knygas duotų jiems į rankas. Ale brangų skarbą tą tad negavo Lietuva, ar klebonų tingins, ar kitokia priežastis kalta yr, kad knygos tos druka tad nier mačiusios, vos vos psalmus Dovidio Rėzas tad parūpino." Iš pačios prakalbos mes sužinome, jog mūsų rastoji 1755 metų biblija yra aštuntosios laidos. Joje paminėtas vertėjas Bretkis yra tas pats mūsų raštų istorijoje dažnai minimas Jonas Bretkūnas, miręs 1602 metais, iš pradžių buvęs Lėbguvos, o vėliau Karaliaučiaus lietuvių kunigu.

Šitos knygos duoda pakankamai medžiagos ir socialinių mokslų tyrinėtojams, aiškinantiems nepaliojamą vokiečių kovą prieš lietuvių. Toje pačioje Kvando biblijos prakalboje rašoma: "Šitaipgi ne dyvs yra, kad taip jau ir Lietuvą dievs miels nepražvelgė, bet ir jos prisiminė dūšias, taip lietuvninkų, kaip karalių didelių visados jis meilija ir nor vesti danguna. Rods tulasis vokieitis didei pasipūtėsis, pastatydamas zūbus, niekina lietuvninkus,

*Antraščių ir citatų rašyba supaprastinta.

tar: kas yr lietuvininkas? argi dievs ir jo bojas, todėl jie taip neverti, vos per kiaulę laikomi. Ale vardui viešpaties turim tarti ant garbės, ji minėjus visados peikiamos Lietuvos." Ši knygos vieta aiškiai liudija tą paniką, kurią vokiečiai rodydavo vietos gyventojams lietuviams ir lietuvių atsparumą, aiškinamą, kaip matome, net dievo pagalba. Toliau skaitydami prakalbą sužinome, jog naująjį testamentą lietuvių kalba išleisti net pats Prūsijos karalius įsakęs. Nagrinėjant, iš kur pas karalių toks palankumas lietuviams atsirado, aiškėja, kad lietuvių nutautinimo politikoje vokiečiai pasirinko du naujus, iki tol dar nebandytus įrankius, būtent: gimtąją kalbą ir mokyklą. Užtat tiek Kvando biblijoje, tiek Vileto katekizmo įžangoje raginate raginami lietuviai leisti savo vaikus į mokyklas, žinoma, vokiškas, nes lietuviškų beveik nebuvo. Vileto katekizmo įžangoje rašoma: "A ipačiai gaudink ir ragink taipogi vyriausius ir gimdytojus, įdant gerai rėdytų ir vaikus iškalan leistų, a jei to nedaro, tada tuo prakeiktą grieką anis daro." Iš čia aiškėja ryšys tarp religijos ir politikos.

Mokslų Akademijos bibliotekos įsigytosios retos knygos, kaip matome, duoda medžiagos visoms lituanistikos mokslo šakoms.

Per Kovą, Ašaras ir Kraują

"The Drums of Morning" by Philip Van Doren Stern, 627 pp.

Kaip kiekvienos tautos, taip amerikiečių istorija turtinga tradicijomis ir kovomis. Mūsų rašytojams netenka guostis stoka istorinės medžiagos. Jei, tačiau, mūsų grožinėje literatūroje toji medžiaga nėra nuodugniai išnaudojama, tai jau kaltė pačių rašytojų. Jų daugumos prota ir plunksnų yra pavergus taip vadinama "aktualija," atseit, tokios temos, kurios geriau sužavi vidutinį, paviršutinį skaitytoją ir finansikiškai geriau apsimoka.

Kaip tik dėl to reikia juo labiau gerbti tąjį neskaitlingą būrelį Amerikos rašytojų, kurie "knisasi" po šios šalies istoriją ir atsidavusiai stengiasi iš jos mokytį mūsų skaitytoją. Vienas tokių rašytojų yra Philip Van Doren Stern. Jo veikalas *"The Drums of Morning,"* kurį šiemet gauna Lietuvių Literatūros Draugijos angliškai skaitantieji nariai, užsielpo plačiausio dėmesio. Atsimenu, prieš keletą me-

tų vienam Amerikos Rašytojų Sąjungos susirinkime autorius skaitė kelioliką puslapių iš rankraščio, kuris tebebuvo rašymo procese. Tai, ką jis tada skaitė, man labai patiko. Knygos išleidimas, matyt, buvo gerokai užvilktas. Ištiesi ją visą perskaityti teko tikrai dabar. Nusivilti netenka. Įspūdis susidaro didelis ir gražus.

Šiame savo dideliame veikale rašytojas Stern stengiasi amerikietį skaitytoją sujau-dinti vienu didžiuliu Amerikos istorijos puslapiu, būtent, buvusiąja negrų vergija ir tais drąsiais baltveidžiais kovotojais prieš tąją vergiją. Tas visas sąjudis, kaip jau žinoma, buvo vadinamas "Abolicija." Pradžioje abolicionistų buvo nedaug, bet jie tikėjo laisvės idealu ir už ją atsidavusiai kovojo, pakol, galų gale, buvo sujaudinta visa Amerika ir užsidedę Civilis Karas, kuris Abraomo Lincoln vadovybėje baigėsi negrų vergijos panaikini-mu.

Kas per vieni tie abolicionistai buvo? Kokiais metodais jie vartojo? Kaip veikė dažnai prieš Civilinį Karą minimas "požeminis traukinys"? Kodėl taip liūdnei, bet taip didvyriškai baigėsi John Brown pasiaukojimas ir kova? Visais šiais ir šimtais kitų klausimų, surištų su negrų vergija ir kova prieš ją, visoje pirmojoje 18-tojo šimtmečio pusėje, taip pat su Civiliniu Karu, knygos autorius stengiasi apšviesti skaitytoją pagalba abolicionisto Jonathan Bradford. Su šiuo abolicionistu istorija tokia: Mažam Ilinojaus miestelyje Alton gauja baltveidžių fanatikų užpuolė ir nužudė didįjį abolicionistų vadą ir laikraštininką Rev. Elijah Lovejoy ir mirtinai sužeidė jo sandarbininką ir finansinį rėmėją George Bradfordą. Pastarasis mirė jo aštuonių ar devynių metų sūnaus Jonathano glėbyje. Tasai bausis vaizdas iš vaiko atminties niekad nebešildilo. Jis "prisiekė" eiti tėvo pėdomis ir atkeršyti tiems, kurie taip anksti ir taip žiauriai paliko jį šiame plačiame sviete našlaičiu.

Jonathan pateko auklėtiniu pas gerus abolicionistus Mr. ir Mrs. Moore Pennsylvanijoje. Kai suaugo į jaunus vyrus, jis pasiryžo įvykdyti savo pasižadėjimą mirštančiam tėvui.

Naujosios Anglijos abolicionistai pasiunčia jį į pietines valstijas savo akimis pamatyti vergiją, apsiginkluoti kovai reikalinga medžiaga ir sugrįžus tęsti darbą. Bet jį ten iština-

ka nelaimē, kai dēl meilēs turtingo savininko dukteriai, jis pateko kalējiman. Dar daugiau, už bandymą keletą vergų išlaisvinti ir atsigabenti į šiaurines valstijas, jis, apart ilgų metų kalėjimo, gauna į dešinės rankos delną įdegti "amžinai gėdai" ženklą "SS," kas reiškia: "For Stealing the Slaves." Su pagalba gerų prietelių iš kalėjimo jis pabėga ir sugrįžta pas savo auklėtojus ir draugus abolicionistus. Bet neužilgo jis vėl važiuoja į pietines valstijas tam tikros konvencijos reikalu ir patenka į savo meilės konkurento, negrų vergų savininko rankas, kuris prieš jį iškelia

senąją bylą ir patupdo į kalėjimą, kuriame Jonathanui tenka išbūti per visą Civilinį Karą. Tik po karo, išvargęs ir jau pusėtinai sužalota sveikata, Jonathan sugrįžta į namus pas savo pirmąją mylimąją, dabar jau našlę, Moorų dukterį, apsiveda ir pradeda gyventi pagaliau atrastose šeimyniškoje laimėje ir jau Amerikoje be baisyos negrų vergijos.

Tai toks, trumpai, šios knygos siužetas. Tikiu, kad mūsų Draugijos nariai, gavę šį veikalą, skaitys su nauda ir dideliu pamėgimu.

Salietis.

STATEMENT OF THE OWNER-SHIP, MANAGEMENT, CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACT OF CONGRESS OF AUGUST 24, 1912, AND MARCH 3, 1933.

of SVIESA, published quarterly at Brooklyn, N. Y., for October 1st, 1946.

State of New York
County of Kings

Before me, a Notary Public in and for the State and county aforesaid personally appeared D. M. Sholomskas, who, having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the business manager of the Sviesa and that the following is to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management (and if a daily paper, the circulation), etc., of the aforesaid, publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, as amended by the Act of March 3, 1933, embodied in section 537, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addresses of the publishers, editor, managing editor, and business managers are: Publisher American Lithuanian Workers Literary Assn., 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Editor, Anthony Bimba, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Managing Editor, Anthony Bimba, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

Business Manager, D. M. Sholomskas, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y.

2. That the owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of the stockholders owning or holding one per cent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a firm, company or other unincorporated concern, its name and address, as well as those of each individual member, must be given.) American Lithuanian Workers Literary Assn., 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y. President, Anthony Bimba, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y. Secretary, D. M. Sholomskas, 46 Ten Eyck St., Brooklyn, N. Y., Treasurer, Eva Mizara, 427 Lorimer St., Brooklyn, N. Y.

3. That the known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, of other securities are: (If there are none, so state.) None.

4. That the two paragraphs next above, giving the names of the owners, stockholders, and security holders, if any, contain not only the list of stockholders and security holders as they appear upon the books of the company but also in cases where the stockholder or security holder appear upon the books of the

company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, is given; also that the said two paragraphs contain statements embracing affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner; and this affiant has no reason to believe that any other person, association, or corporation has any interest direct or indirect in the said stock, bonds, or other securities than as so stated by him.

5. That the average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise, to paid subscribers during the twelve months preceding the date shown above is (This information is required from daily publication only).

D. M. SHOLOMSKAS,
Business Manager.

Sworn to and subscribed before me this 13 day of September, 1946.
(Seal)

LILLIAN COLWELL,
Notary Public.

Kings County
Clerks No. 780.
Reg. No. 641-B-7.
(My commission expires March 30, 1947.)